

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

для здобуття першого (бакалаврського) освітнього рівня

на тему:

«Облік і контроль необоротних активів підприємства»

Виконала: студентка 4 курсу,

групи ОО-42

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Бойчук А.М

Керівник: д.е.н., професор Василюк М.М.

Рецензент: Мигович Т.М.

Івано-Франківськ – 2025р.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис)

Баланюк І.Ф.

"7" листопада 2024 р.

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТА**

Бойчук Ангеліни Михайлівни

1. Тема роботи: «Облік і контроль необоротних активів підприємства»
керівник роботи: доктор економічних наук, професор кафедри обліку і оподаткування
Василюк М.М

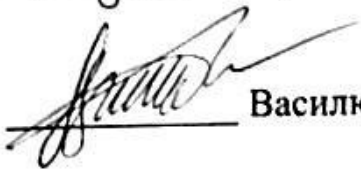
2. Перелік питань, які потрібно розробити: економічна сутність необоротних активів підприємства та їх класифікація; економічний і бухгалтерський підхід до оцінки необоротних активів; особливості управління необоротними активами підприємства; організація та методика бухгалтерського обліку необоротних активів; особливості нарахування амортизації на необоротні активи та методика їхнього відображення в обліку; особливості організації контролю необоротних активів; вдосконалення обліку необоротних активів в системі ефективного управління підприємством; інноваційний облік основних засобів підприємства в шляхом його автоматизації; організація системи ефективного внутрішнього контролю на підприємстві.

3. Дата видачі завдання 04.12.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Концептуальні засади обліку і контролю необоротних активів підприємства	17.02.2025 р.	Виконано
2.	Організація і методика обліку і контролю необоротних активів підприємства	18.03.2025 р.	Виконано
3.	Шляхи удосконалення організації обліку та контролю необоротних активів на підприємстві	21.04.2025 р.	Виконано

Студент Бойчук Бойчук А.М.

Керівник роботи Василюк М.М.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування

ВІДГУК

наукового керівника Василюк М.М.

на кваліфікаційну роботу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

студентки групи ОО – 42

Бойчук Ангеліни

на тему:

«Облік і контроль необоротних активів підприємства»

Облік і контроль необоротних активів є невід'ємною частиною фінансового управління підприємством, оскільки ці активи складають значну частину загальних активів і відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу.

Ефективний облік необоротних активів дозволяє своєчасно виявляти зношення або моральне старіння активів, що дає змогу здійснювати їх оновлення або заміну. Правильне нарахування амортизації та контроль за її розподілом мають важливе значення для визначення реальної вартості активів та зменшення податкових зобов'язань, що впливає на загальний фінансовий стан підприємства.

Належний контроль за необоротними активами забезпечує підприємству стабільність, підвищує його конкурентоспроможність та сприяє досягненню стратегічних цілей у довгостроковій перспективі.

Дослідження в області обліку і контролю необоротних активів є важливим не тільки з теоретичної точки зору, але й з практичної, оскільки допомагає сформулювати ефективні методи управління активами підприємства. Правильний облік і контроль дозволяють не лише уникнути помилок у фінансовій звітності, але й оптимізувати використання основних засобів, що впливає на виробничу ефективність.

В роботі досліджено: економічну сутність необоротних активів підприємства; розглянуто класифікацію необоротних активів підприємства; вивчено нормативно-правову базу обліку та контролю необоротних активів.

Дослідження особливостей організації облікового процесу необоротних активів забезпечило ідентифікацію специфіки аналітичного та синтетичного обліку необоротних активів визначення напрямів удосконалення обліку необоротних активів; та дослідження специфіки організації контролю необоротних активів; Практичне значення мають запропоновані шляхи удосконалення контролю необоротних активів.

Загальний висновок: кваліфікаційна робота на тему: «Облік і контроль необоротних активів підприємства» (на прикладі ТОВ «Ардор-Тред») є завершеним, самостійно проведеним науковим дослідженням. Робота за змістом та оформленням відповідає вимогам, що визначені до такого виду робіт, а її автор заслуговує на присудження першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Науковий керівник:
д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

МАРІЯ ВАСИЛЮК

«23» травня 2025 р.

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

на кваліфікаційну роботу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

студентки групи ОО – 42

Бойчук Ангеліни

на тему:

«Облік і контроль необоротних активів підприємства»

Актуальність теми. Кваліфікаційна робота на тему "Облік і контроль необоротних активів підприємства" є актуальним дослідженням, яке розкриває основні аспекти обліку та контролю необоротних активів, що є важливою складовою фінансового управління підприємствами. Вибір теми є обґрунтованим, оскільки питання ефективного обліку та контролю необоротних активів безпосередньо впливають на фінансову стабільність, економічну ефективність та здатність підприємства оптимізувати свої ресурси.

Авторка у своїй роботі детально обґрунтовує актуальність теми, зазначаючи, що правильний облік необоротних активів сприяє не лише поліпшенню фінансової звітності, але й підвищенню ефективності управління основними засобами підприємства. Тема є особливо актуальною в умовах сучасної економіки, коли підприємства стикаються з необхідністю постійного оновлення основних засобів, вдосконалення методів амортизації та реагування на зміну законодавчих вимог.

Метою роботи є узагальнення теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо обліку та контролю необоротних активів підприємств сучасних умовах господарювання.

Самостійні розробки і пропозиції автора: вивчено особливості організації обліку необоротних активів на прикладі ТОВ «Ардор-Тред», досліджено специфіку як аналітичного, так і синтетичного обліку на цьому підприємстві; запропоновано шляхи

покращення обліку та контролю необоротних активів на підприємстві.

Практичне значення роботи: результати дослідження щодо обліку і контроль необоротних активів підприємства рекомендовано для подальшого застосування з метою вдосконалення їхньої методики і організації на підприємстві.

Недоліки: суттєвих недоліків робота не містить.

Загальний висновок: кваліфікаційна робота на тему: «Облік і контроль необоротних активів підприємства» (на прикладі ТОВ «Арлор-Тред») є завершеним, самостійним дослідженням, за змістом та оформленням відповідає вимогам щодо таких робіт. Робота може бути допущена до захисту, а її автор заслуговує на позитивну оцінку та присудження першого (бакалаврського) рівня вищої освіти із спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Рецензент:

кандидат економічних наук
доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Мигович Т.М.

«23» травня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність необоротних активів підприємства та їх класифікація.....	6
1.2. Економічний і бухгалтерський підхід до оцінки необоротних активів.	14
1.3. Особливості управління необоротними активами підприємства... ..	19
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	25
2.1. Організація та методика бухгалтерського обліку необоротних активів.....	25
2.2. Особливості нарахування амортизації на необоротні активи та методика їхнього відображення в обліку.....	34
2.3. Особливості організації контролю необоротних активів.....	39
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	47
3.1. Вдосконалення обліку необоротних активів в системі ефективного управління підприємством... ..	47
3.2. Інноваційний облік основних засобів підприємства в шляхом його автоматизації.....	50
3.4. Організація системи ефективного внутрішнього контролю на підприємстві.....	54
Висновки до розділу 3.....	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Актуальність теми. Облік і контроль необоротних активів відіграють важливу роль у менеджменті підприємства, оскільки забезпечують ефективне управління матеріальними ресурсами та сприяють стратегічному плануванню.

Системний облік необоротних активів дозволяє керівництву отримувати точну інформацію про їхній стан, рух і використання, що допомагає ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення щодо модернізації, амортизації чи продажу активів, що сприяє оптимізації витрат, підвищенню продуктивності та зниженню фінансових ризиків підприємства.

Контроль необоротних активів допомагає уникнути їхнього нерационального використання, зношення або втрати, забезпечуючи збереження та ефективну експлуатацію ресурсів. Він є основою для внутрішнього аудиту та фінансового аналізу, що дає змогу виявляти проблеми у використанні активів та своєчасно вживати необхідних заходів для їх усунення.

Належна система обліку й контролю підвищує прозорість фінансової діяльності підприємства, що є важливим чинником довіри з боку інвесторів, кредиторів і партнерів.

Постійні зміни в законодавстві та технологічні інновації змінюють підходи до управління необоротними активами, змушуючи підприємства шукати ефективні методи їхнього використання для підвищення конкурентоспроможності та фінансової стабільності.

Дослідження, направлене на вивчення процесів обліку і контролю необоротних активів в сучасних умовах господарювання, дозволяє виявити ключові проблеми в управлінні необоротними активами та визначити оптимальні стратегії для вдосконалення їх бухгалтерського обліку. Запровадження наукових підходів до управління необоротними активами сприяє швидкому реагуванню підприємства на економічні зміни та забезпеченню його сталого розвитку.

Питання економічної природи та обліку необоротних активів розглядали багато відомих українських економістів, зокрема, Бразілій Н. [1], Гура Н. [2], ,

Єремян О. [3], Левицький Н. [4], Сокола О.[5], Сеймон В. С. [6] Шелудько В. М.. [7] Даценко Г. В. [8], Дудчик О. Ю. [9], Васькало Н. М. [10] та інших.

На сьогодні залишається низка дискусійних та недостатньо досліджених питань щодо теорії, організації бухгалтерського обліку та контролю необоротних активів в умовах воєнного часу.

Мета дипломної роботи є узагальнення теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо обліку та контролю необоротних активів підприємств сучасних умовах господарювання. Для досягнення зазначеної мети слід реалізувати такі завдання:

- дослідити економічну сутність необоротних активів підприємства;
- дослідити класифікацію необоротних активів підприємства;
- вивчити нормативно-правову базу обліку та контролю необоротних активів;
- розглянути особливості організації обліку необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред»;
- вивчити специфіку аналітичного та синтетичного обліку необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред»;
- визначити шляхи удосконалення обліку необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред»;
- дослідити специфіку організації контролю необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред»;
- запропонувати шляхи удосконалення контролю необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред».

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес обліку та контролю необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред».

Предмет дослідження. Предметом дослідження є теоретико-методичні засади обліку та контролю необоротних активів підприємства.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи були використані такі методи дослідження: діалектичний метод наукового пізнання – для аналізу сутності поняття «необоротні активи підприємства»; метод аналізу – для оцінки стану та наявності нематеріальних активів підприємства; метод синтезу –

для визначення взаємозв'язків між суб'єктами, які формують інформаційну базу обліку нематеріальних активів підприємства; графічний метод – для візуалізації отриманих даних; абстрактно-логічний метод – для узагальнення висновків та розробки рекомендацій дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів. Систематизовано та узагальнено трактування до визначення поняття “ нематеріальні активи”. Запропоновано шляхи удосконалення обліку та контролю необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред».

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення обліку та контролю необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред».

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, що регулюють діяльність підприємств різних організаційно-правових форм, теоретичні та методологічні напрацювання вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також статистичні і аналітичні дані та фінансова звітність ТОВ «Ардор-Тред».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (42 найменувань) і додатки. Основний зміст представлений на 72 сторінках тексту.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність необоротних активів підприємства та їх класифікація

Необоротні активи в сучасних умовах господарювання є фундаментом ефективної діяльності будь-якого підприємства, оскільки визначають його виробничий потенціал, рівень технічного розвитку та конкурентоспроможність.

Необоротні активи підприємства забезпечують виробничий процес. Основні засоби, такі як обладнання, машини, транспорт, дозволяють підприємству виготовляти продукцію чи надавати послуги. Висока якість та сучасність активів сприяють збільшенню продуктивності та зниженню витрат.

Використання сучасних технологій та оновлення необоротних активів допомагає підприємству залишатися конкурентоспроможним на ринку, зменшуючи собівартість продукції.

В умовах воєнного часу ефективний облік і контроль необоротних активів дозволяє керівництву підприємства оцінювати доцільність використання кожного активу, планувати його модернізацію або заміну, що сприяє економії фінансових ресурсів.

Висока частка якісних необоротних активів у структурі майна підприємства є свідченням його фінансової стабільності та надійності, що позитивно впливає на довіру інвесторів, кредиторів і партнерів.

Інвестування в новітнє обладнання та нематеріальні активи, такі як патенти чи програмне забезпечення, сприяє впровадженню інновацій, які можуть стати джерелом додаткового прибутку та стратегічної переваги.

Рациональне використання та своєчасне оновлення необоротних активів дозволяє підприємству не лише підтримувати поточний рівень діяльності, а й адаптуватися до змін ринкового середовища та економічних умов.

Таким чином, необоротні активи є важливим елементом успішного функціонування підприємства. Ефективне управління необоротними активами дозволяє підприємству досягати високих фінансових результатів, розширювати ринки збуту та підвищувати конкурентоспроможність. Саме тому питання вивчення їхньої сутності з метою ефективного управління ними залишаються актуальними для кожного підприємства незалежно від галузі діяльності.

Проведений нами аналіз наукових досліджень свідчить про те, що поняття “необоротні активи” не має однозначного тлумачення. Різні підходи до його визначення зумовлені тим, що необоротні активи нерідко ототожнюють з такими категоріями, як власність, основні засоби, капітал, споруди та обладнання, які мають певні відмінності за своєю економічною суттю.

У міжнародній практиці трактування поняття "необоротні активи" варіюється залежно від країни. Так, у Швейцарії вони представлені як одна група активу балансу – основні засоби; у Німеччині необоротні активи охоплюють основний капітал і фінансові активи; в Естонії – основне майно, яке включає довгострокові фінансові інвестиції, матеріальні основні засоби та нематеріальні активи; у Єгипті ця категорія поділяється на основний капітал (основні засоби), моральний капітал (нематеріальні активи) та ресурсний капітал (природні ресурси) [11, с. 296].

Трактування поняття “необоротні активи” вітчизняними науковцями наведено в багатьох працях.

Диба В. М. визначає необоротні активи як сукупність майнових цінностей підприємства, що багаторазово використовуються в господарській діяльності та поступово переносять свою вартість на продукцію [11, с. 146].

Задорожний З., Муравський В. трактують необоротні активи як майнові цінності підприємства, які багаторазово залучаються до господарської діяльності [12].

Кузнецов В., Михайленко О. вважають необоротні активи матеріальними та нематеріальними ресурсами, що належать підприємству, забезпечують його

функціонування та мають термін корисного використання понад один рік або операційний цикл [13, с. 320].

Довгань П. О. описує необоротні активи як матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси, що використовуються більше одного календарного року або операційного циклу [14, с. 555].

Сеймон В. С. визначає необоротні активи як сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів та прав, що належать суб'єкту господарювання, беруть участь у виробництві, переносять свою вартість на продукцію частинами та забезпечують корисний ефект протягом періоду понад один рік [6, с. 8].

Шелудько В. М. характеризує необоротні активи як майно підприємства, призначене для тривалого використання у фінансово-господарській діяльності [7, с. 98].

Запропоновані вченими підходи мають суперечливий характер. Універсальне визначення сутності категорії «необоротні активи» відсутнє, що пояснюється різноманіттям підходів до її трактування, які відображають еволюцію економічної теорії.

Попри різні точки зору, науковці загалом поділяються на дві групи щодо визначення необоротних активів.

Одні вважають їх майновими цінностями підприємства, тоді як інші трактують їх як матеріальні та нематеріальні ресурси.

Аналізуючи дослідження, можна узагальнити, що нематеріальні активи – це об'єкти, вартість яких достовірно оцінена, використовуються підприємством протягом тривалого періоду (понад рік) і приносять економічну вигоду в майбутньому.

На основі літературних джерел можна виокремити основні характеристики необоротних активів підприємства:

- вони належать підприємству;
- застосовуються у виробничо-господарській діяльності з метою отримання користі;

– використовуються протягом тривалого часу (понад рік або один операційний цикл).

Варто зазначити, що лише окремі дослідники (Диба В. М., Сеймон В. С.) наголошують на тому, що в процесі експлуатації необоротні активи поступово передають свою вартість на продукцію, що виготовляється.

На нашу думку, процес амортизації є невід'ємною частиною використання необоротних активів, тому акцент на перенесенні вартості є необхідним.

Слід зазначити, що поняття «необоротні активи» має різне трактування в економічній теорії та бухгалтерському обліку.

В економічній теорії необоротні активи розглядаються як вилучені з господарського обороту власні кошти підприємства, відображені в балансі.

У бухгалтерському обліку до цієї категорії належать активи, призначені для використання протягом більш ніж одного року або операційного циклу (якщо він перевищує рік), які беруть участь у кількох виробничих циклах, зберігаючи при цьому свою натуральну форму.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», необоротні активи визначаються як активи, що не є оборотними, не мають обмежень у використанні та призначені для продажу або використання в операційному циклі чи після його завершення [15].

Різноманітність підходів до визначення необоротних активів унеможливорює вибір єдиного загальноприйнятого трактування, проте дозволяє виділити ключові критерії їх віднесення до цієї категорії. До них належать: належність активів підприємству; тривалий період використання (понад рік або один операційний цикл); корисне застосування в господарській діяльності.

Визначальним критерієм класифікації матеріальних і нематеріальних ресурсів як необоротних активів є термін їх корисної експлуатації.

Таким чином, пропонуємо визначати необоротні активи як активи підприємства, що використовуються у виробничо-господарській діяльності протягом тривалого часу (більше одного року або операційного циклу) та поступово переносять свою вартість на продукцію, товари чи надані послуги.

На думку Даценка Г. В., Гладія І. О. та Майстра Л. А., необоротні активи відіграють важливу та багатогранну роль у діяльності підприємства [8].

По-перше, вони визначають виробничий потенціал підприємства, оскільки безпосередньо впливають на обсяги випуску продукції, виконання робіт чи надання послуг.

По-друге, вони мають значний вплив на фінансові показники компанії, зокрема на її вартість, витрати, пов'язані з експлуатацією, прибуток і рентабельність.

Крім того, необоротні активи є джерелом формування грошових потоків, оскільки вони можуть приносити дохід через реалізацію продукції, послуг або отримання інвестиційного прибутку. Важливим аспектом є також використання основних засобів як застави для залучення кредитних ресурсів, що сприяє забезпеченню фінансової стійкості підприємства.

Згідно з твердженням Дудчик О. Ю. та Сальникова Т. В., необоротні активи є найменш ліквідними серед активів підприємства. Водночас вони не втрачають своєї вартості, оскільки менш піддаються впливу інфляції, можуть здаватися в оренду для отримання додаткового доходу, зберігати свій зовнішній вигляд та підлягати індексації цін. Крім того, необоротні активи є важливою складовою стратегічного потенціалу підприємства [9].

Класифікація необоротних активів відіграє ключову роль у розумінні їхнього значення для господарської діяльності підприємства, а також у забезпеченні ефективного обліку та управління. Вони є ресурсами, що використовуються підприємством у довгостроковій перспективі (більше одного року) та сприяють отриманню стабільних економічних вигод. На рисунку 1 представлено класифікацію необоротних активів підприємства.

Класифікацію необоротних активів у бухгалтерському обліку представлено на рис. 1.1.

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство використовує у виробництві, постачанні товарів, наданні послуг, здачі в оренду або для адміністративних і соціально-культурних потреб [16].

Очікуваний термін їхньої експлуатації перевищує один рік або тривалість операційного циклу, якщо він довший за рік. До цієї категорії належать будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини, обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар, робоча та продуктивна худоба, багаторічні насадження тощо.

Інші необоротні матеріальні активи включають бібліотечні фонди, малоцінні необоротні активи, тимчасові споруди, природні ресурси, інвентарну тару, предмети прокату та інші об'єкти.

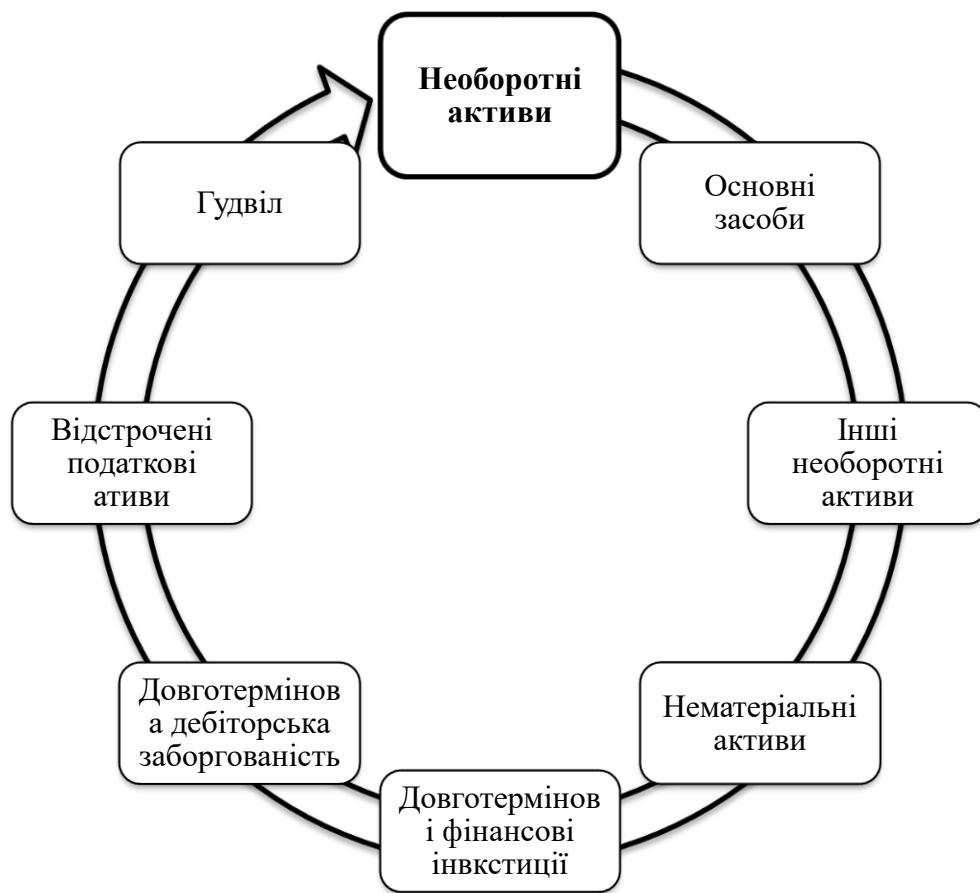

Рис. 1.1. Класифікація необоротних активів підприємства

Нематеріальні активи – це немонетарні активи, які не мають фізичної форми, можуть бути ідентифіковані та використовуються підприємством понад один рік (або операційний цикл, якщо він триваліший). Вони застосовуються у виробництві, торгівлі, адміністративних процесах або здаються в оренду.

Класифікацію нематеріальних активів у бухгалтерському обліку представлено на рис. 1.2.

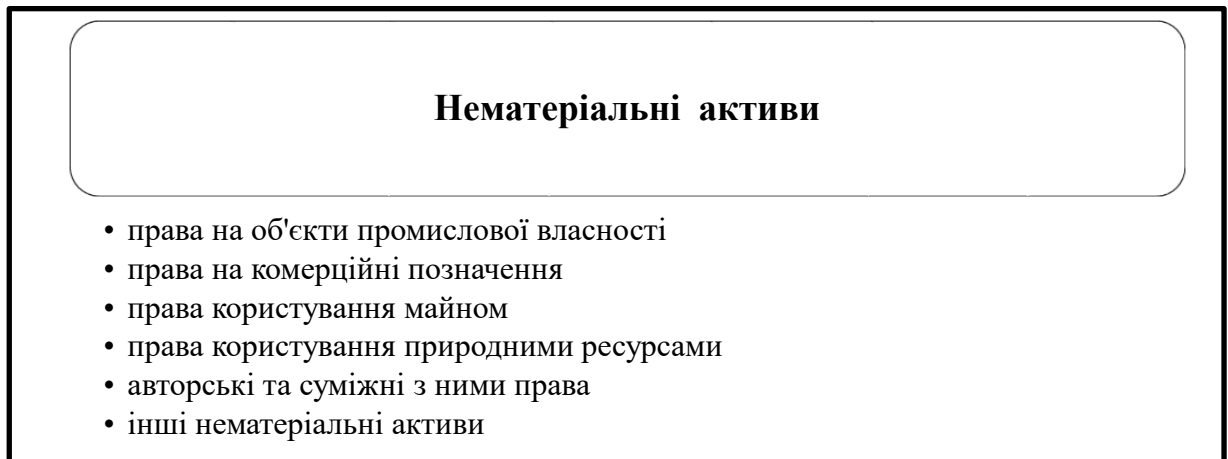

Рис. 1.2. Класифікація нематеріальних активів підприємства

Довгострокові фінансові інвестиції – це кошти, вкладені підприємством у цінні папери, частки в капіталі дочірніх або інших компаній на тривалий період. Основною метою таких інвестицій є отримання прибутку у вигляді дивідендів, відсотків або участь у розподілі доходу підприємств. До цієї категорії належать вкладення в акції, облігації та інші корпоративні права.

Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума боргу, яку юридичні або фізичні особи мають сплатити підприємству, але термін її погашення перевищує один рік після дати балансу. Вона може виникати внаслідок надання фінансової оренди, видачі позик, реалізації продукції, надання послуг або через інші господарські операції.

Відстрочені податкові активи формуються, коли податкове зобов'язання підприємства, розраховане за бухгалтерськими даними, є меншим за суму податку, визначену за податковим обліком. Ця різниця може бути врахована при зменшенні податку на прибуток у майбутніх періодах.

Особливу увагу серед необоротних активів займає гудвіл. Деякі науковці, зокрема Лобода Н. О, відносять його до нематеріальних активів [18]. Відповідно до стандарту 19 "Об'єднання підприємств", гудвіл визначається як перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості ідентифікованих

активів і зобов'язань на момент їх придбання [14]. Також існує поняття від'ємного (негативного) гудвілу, яке відображає ситуацію, коли частка покупця у справедливій вартості активів і зобов'язань перевищує фактичну вартість їх придбання. Це фактично означає, що балансова вартість активів і зобов'язань перевищує суму, сплачену за них.

У бухгалтерському обліку для кожного елемента необоротних активів передбачено окремий рахунок, через що поняття "необоротні активи" рідко використовується в професійній діяльності бухгалтера [15].

На відміну від бухгалтерського обліку, економічний аналіз, економічна теорія та суміжні науки частіше оперують узагальненим терміном "необоротні активи", а не їх конкретними складовими, такими як основні засоби, нематеріальні активи чи гудвіл. Це пояснюється тим, що облік вимагає більш детального поділу інформації про окремі об'єкти, тоді як економічні науки використовують узагальнені показники. Лише у випадках поглибленого аналізу основних засобів або інших активів необхідна деталізована інформація. Водночас у бухгалтерському обліку відображення всіх господарських процесів та явищ відбувається постійно та безперервно [16].

Отже, класифікація необоротних активів відіграє важливу роль у сучасній системі управління, оскільки забезпечує ефективний облік та контроль фінансового стану підприємства. Вона дозволяє точно оцінювати структуру активів, оптимізувати їх використання, планувати амортизаційні витрати та інвестиції, а також визначати реальну вартість підприємства. Чітке розмежування основних засобів, нематеріальних активів, фінансових інвестицій та інших довгострокових ресурсів сприяє підвищенню прозорості фінансової звітності, спрощує прийняття управлінських рішень та забезпечує відповідність діяльності підприємства чинним стандартам бухгалтерського обліку й податкового законодавства.

1.2 Економічний і бухгалтерський підхід до оцінки необоротних активів

Значну частину активів підприємства становлять необоротні активи, і саме від їхньої коректної оцінки залежить точність фінансової звітності суб'єкта

господарювання. У зв'язку з цим, питання об'єктивної оцінки необоротних активів набуває особливої актуальності.

Грошова оцінка необоротних активів є важливою складовою для визначення їхньої загальної вартості, аналізу змін у динаміці та структурі активів, а також для розрахунку ключових економічних показників діяльності підприємства за певний період. Така оцінка використовується для визначення рівня зносу активів, а також при плануванні витрат на їхнє оновлення, модернізацію чи ремонт.

На думку Левицького Н., оцінка – це процес осмислення значення економічного явища чи результатів господарської діяльності з погляду їхньої здатності задовольняти потреби й інтереси людини [4].

У свою чергу, Задорожний З. наголошує, що оцінка об'єктів обліку є ключовим чинником забезпечення достовірності бухгалтерського обліку та звітності [12].

Таким чином, оцінка виступає важливою складовою методу бухгалтерського обліку, яка дозволяє визначити вартість об'єктів в грошовому вимірі. Вона є науково обґрунтованим судженням бухгалтера щодо вартості активів, що базується на перетворенні натуральних показників у грошові через множення ціни на кількість одиниць цінностей.

Досліджуючи сутність поняття «оцінка» та його застосування у вітчизняній і зарубіжній бухгалтерській практиці, можна виокремити основні риси, що розкривають його зміст:

1. Це незалежна процедура, яку здійснює або сам суб'єкт господарювання, або уповноважений професійний оцінювач.
2. Оцінка виступає обов'язковим елементом бухгалтерської методології, що забезпечує грошове відображення властивостей об'єктів або господарських подій.
3. Основне завдання оцінки — передати уявлення про вартість, значущість і рівень цінності оцінюваного об'єкта.
4. Вибір методу оцінки зумовлений метою, задля якої вона здійснюється.

5. Інформація, отримана в результаті оцінки, фіксується в системі бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності з дотриманням вимог якісних характеристик облікових даних.

6. Результати оцінювання слугують джерелом інформації для різних користувачів і впливають на прийняття управлінських рішень.

Процес оцінки необоротних активів має особливе значення для підприємства.

Насамперед, він дозволяє визначити наявні активи та їх розподіл за групами, що дає змогу оцінити рівень забезпеченості підприємства основними засобами та іншими необоротними активами, а також встановити їхню залишкову вартість і ступінь зносу.

Крім того, грошова оцінка здійснюється на основі вартості об'єктів, що фіксуються у балансі підприємства, що дозволяє вести облік з урахуванням реального економічного стану компанії.

Оцінка, як складова методу бухгалтерського обліку, нарівні з іншими його елементами, покликана забезпечити досягнення основних завдань обліку. Зокрема, документування господарських операцій дозволяє відстежувати майно суб'єкта господарювання та забезпечує надання об'єктам обліку вартісного виміру, що значно підвищує ефективність контролю за їх наявністю та рухом.

Стабільність і тривалість використання певного підходу до оцінки дозволяють здійснювати порівняльний аналіз фінансового стану підприємств різних галузей на довготривалій основі.

Крім того, оцінка відіграє важливу роль у процесі прийняття управлінських рішень. Вибір методу базової оцінки необоротних активів визначає методологічну базу для формування вартості таких об'єктів і напряду впливає на достовірність показників, що відображаються у звітності.

Правильне визначення вартості необоротних активів та джерел їх фінансування є фундаментом для створення ефективної системи бухгалтерського обліку на підприємстві.

Особливо актуальним у сучасних умовах є точне оцінювання вартості основних засобів та майнового комплексу загалом із подальшим їхнім відображенням у балансі. Помилки у цій сфері можуть призвести до некоректного нарахування амортизації, що спотворює собівартість продукції, рентабельність підприємства, розрахунок податку на прибуток і, зрештою, всю фінансову звітність. На рисунку 1.3 наведено чинники, що визначають порядок використання методів оцінювання об'єктів бухгалтерського обліку.

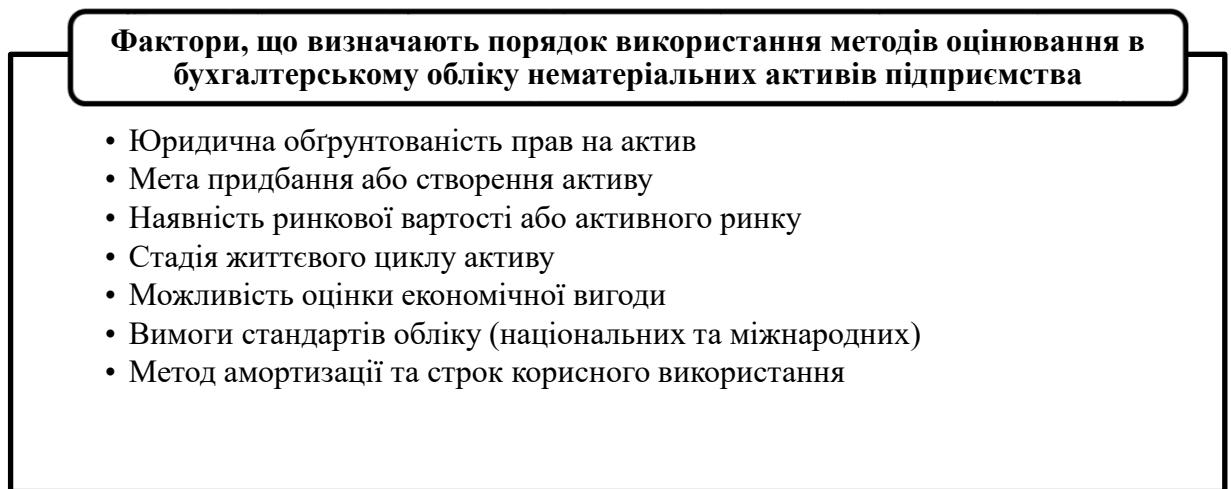

Рис. 1.3 Фактори, що визначають порядок використання методів оцінювання в бухгалтерському обліку нематеріальних активів підприємства

Юридична обґрунтованість прав на актив – це наявність документального підтвердження права власності або права користування нематеріальним активом (патенти, ліцензії, договори тощо) впливає на можливість його визнання та оцінки в обліку.

Мета придбання або створення активу визначає метод оцінки в залежності від того, чи був актив придбаний, створений власними силами чи отриманий іншим шляхом (наприклад, дарування або обмін).

Наявність ринкової вартості або активного ринку передбачає, що якщо існує активний ринок для певного типу нематеріальних активів, то можлива оцінка за справедливою вартістю. В іншому випадку застосовують метод історичної собівартості.

Стадія життєвого циклу активу визначає, що оцінка може змінюватись залежно від стадії використання активу: на етапі створення, введення в експлуатацію або вибуття.

Можливість оцінки економічної вигоди передбачає, що якщо можна достовірно оцінити майбутні економічні вигоди, які принесе актив, його легше визнати в обліку та оцінити.

Вимоги стандартів обліку (національних та міжнародних) Застосування тих чи інших методів визначається положеннями НП(С)БО або МСФЗ, які передбачають конкретні підходи до оцінки нематеріальних активів.

Метод амортизації та строк корисного використання визначає, що обраний метод амортизації також впливає на оцінку залишкової вартості активу та на подальше його облікове відображення.

Бухгалтер, який займається оцінкою активів, передусім керується своїм професійним судженням, а не лише формальними правилами, яким слід дотримуватись.

Методологія оцінки активів, що ґрунтується на положеннях Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО), охоплює чотири основні підходи. Кожен із них має свою специфіку застосування в облікових цілях, що детально відображено на рисунку 1.4. [19]

Концептуальний підхід до методів грошової оцінки статей балансу

- за сумою витрат або собівартістю
- за сучасною ринковою вартістю
- за експлуатаційною придатністю
- на основі капіталізації прибутку

Рис. 1.4. Концептуальний підхід до методів грошової оцінки статей балансу

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», основним принципом оцінки активів підприємства є використання історичної (фактичної) собівартості, яка визнається пріоритетною [20].

Залежно від того, на якому етапі життєвого циклу знаходяться активи (придбання, використання чи вибуття), а також відповідно до сфери діяльності бухгалтера, оцінювання здійснюється на основі різних видів вартості. Їхній перелік подано в Додатку А.

Отже, обґрунтований вибір методу оцінки необоротних активів у бухгалтерському обліку виступає важливою методологічною основою, яка визначає спосіб розрахунку їх вартості. Від цього безпосередньо залежить точність відображення таких об'єктів у системі обліку, що, у свою чергу, впливає на достовірність та інформативність ключових показників фінансової звітності.

Правильно обрана оцінка дозволяє не лише адекватно відобразити вартість необоротних активів, а й забезпечити прозорість фінансової інформації для користувачів звітності, включаючи керівництво, інвесторів, кредиторів та контролюючі органи. Таким чином, вона є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і формування ефективної економічної стратегії підприємства.

1.3 Особливості управління необоротними активами підприємства

Результативність виробничо-господарської діяльності підприємства значною мірою визначається структурою та ефективністю використання його необоротних активів. У зв'язку з цим ключовим завданням у фінансовому управлінні є вибір оптимальних джерел фінансування для придбання та експлуатації таких активів, оцінювання ефективності їх використання, а також формування збалансованої амортизаційної й інвестиційної політики.

Довгань П. визначає політику управління необоротними активами як комплекс заходів, що базуються на чітко сформованих принципах. Вони задають напрями і масштаби фінансування активів, передбачають формування необхідних ресурсів із різних джерел та вибір найбільш доцільних методів їх залучення. Така політика має забезпечити належні умови для ефективного функціонування торговельно-технологічних процесів у коротко- та довгостроковій перспективі [14].

На думку Бразілія Н., операційні необоротні активи, сформовані на початкових етапах розвитку підприємства, потребують безперервного управління. Це управління здійснюється в межах різних структурних підрозділів підприємства, а частина функцій безпосередньо пов'язана з фінансовим управлінням [1].

Основні елементи необоротних активів підприємства відображені на рисунку 1.5.

У процесі розробки загальної фінансової стратегії, що передбачає своєчасне оновлення та раціональне використання необоротних активів, важливо розробити політику їхнього управління, яка включає такі ключові етапи:

1. Аналіз наявного складу необоротних активів;
2. Визначення потреб у капітальних інвестиціях;
3. Планування джерел фінансування;
4. Формування амортизаційної політики;
5. Оцінювання ефективності використання активів;
6. Контроль та коригування управлінських рішень на основі результатів аналізу.

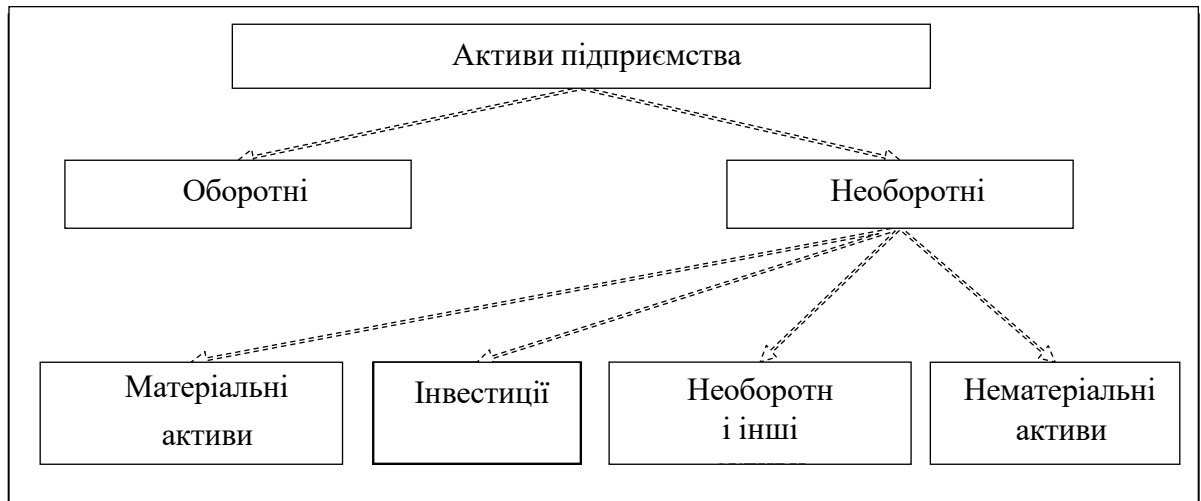

Рис. 1.5. Ключові складові необоротних активів підприємства

Управління необоротними активами підприємства передбачає:

- здійснення глибокого аналізу стану та структури необоротних активів;
- досягнення оптимального рівня та складу цих активів для потреб підприємства;
- правильне та своєчасне нарахування амортизаційних відрахувань;
- вдосконалення механізмів фінансування необоротних активів, у тому числі вибір ефективних джерел;
- забезпечення регулярного оновлення основних засобів і раціонального їх використання в процесі господарської діяльності.

Ці заходи спрямовані на вивчення змін у складі необоротних активів, їх придатності до використання, терміну окупності й загальної ефективності.

На рисунку 1.6 представлено ключові етапи процесу управління необоротними активами на підприємстві.

Основний внутрішній резерв полягає у збільшенні ефективного часу використання основних засобів, а також у зростанні рівня їх завантаження відповідно до технічних можливостей.

Амортизаційні відрахування здійснюються протягом періоду корисного використання відповідного активу, а обраний метод амортизації повинен узгоджуватись із фінансовою політикою підприємства, що передбачає створення ресурсів для відновлення зношених активів у майбутньому.

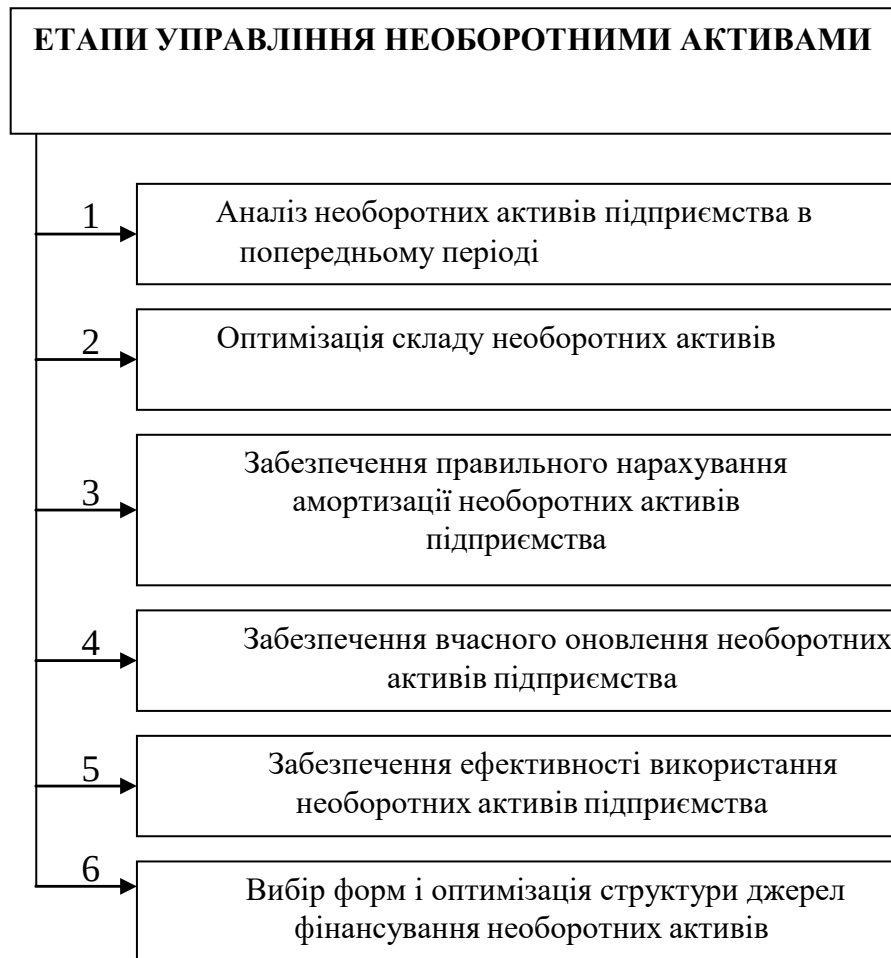

Рис. 1.6. Основні етапи управління необоротними активами підприємства

Процес прийняття управлінських рішень щодо оновлення необоротних активів передбачає чітку послідовність дій, яку можна умовно поділити на чотири основні етапи, як це проілюстровано на рисунку 1.7.

Кінцевим результатом реалізації таких рішень є визначення загальної потреби в оновленні та відновленні операційних необоротних активів з урахуванням їхньої структури, специфіки окремих видів та передбачуваних підходів до санації у майбутньому.

Узагальнюючи викладене, варто підкреслити, що необоротні активи становлять основу матеріально-технічної бази підприємства.

Від ефективності їх управління залежить стабільність діяльності, економічна результативність та довгострокові перспективи розвитку кожного суб'єкта господарювання.

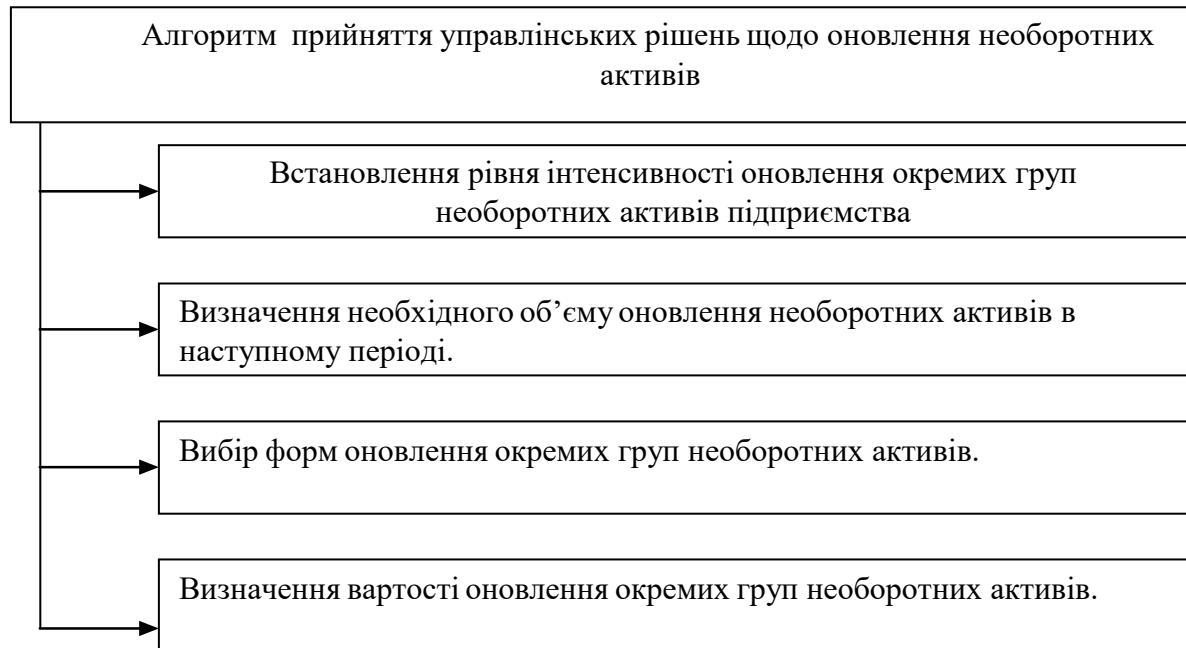

Рис. 1.7. Алгоритм прийняття управлінських рішень щодо оновлення необоротних активів

Регулярне оновлення, належне технічне обслуговування та підтримка необоротних активів у належному стані, а також раціональний вибір джерел і форм їх фінансування забезпечують підприємству стабільний розвиток, підвищення ефективності діяльності та зміцнення конкурентних позицій на ринку.

Висновки до розділу 1.

Необоротні активи в сучасних умовах господарювання є фундаментом ефективної діяльності будь-якого підприємства, оскільки визначають його виробничий потенціал, рівень технічного розвитку та конкурентоспроможність. Раціональне використання та своєчасне оновлення необоротних активів дозволяє підприємству не лише підтримувати поточний рівень діяльності, а й адаптуватися до змін ринкового середовища та економічних умов

Необоротні активи є важливим елементом успішного функціонування підприємства. Ефективне управління необоротними активами дозволяє підприємству досягати високих фінансових результатів, розширювати ринки збуту та підвищувати конкурентоспроможність.

Проведений нами аналіз наукових досліджень свідчить про те, що поняття “необоротні активи” не має однозначного тлумачення. Пропонуємо визначати необоротні активи як активи підприємства, що використовуються у виробничо-господарській діяльності протягом тривалого часу (більше одного року або операційного циклу) та поступово переносять свою вартість на продукцію, товари чи надані послуги.

Особливо актуальним у сучасних умовах є точне оцінювання вартості основних засобів та майнового комплексу загалом із подальшим їхнім відображенням у балансі. Помилки у цій сфері можуть призвести до некоректного нарахування амортизації, що спотворює собівартість продукції, рентабельність підприємства, розрахунок податку на прибуток і, зрештою, всю фінансову звітність.

Обґрунтований вибір методу оцінки необоротних активів у бухгалтерському обліку виступає важливою методологічною основою, яка визначає спосіб розрахунку їх вартості. Від цього безпосередньо залежить точність відображення таких об’єктів у системі обліку, що, у свою чергу, впливає на достовірність та інформативність ключових показників фінансової звітності.

Правильно обрана оцінка дозволяє не лише адекватно відобразити вартість необоротних активів, а й забезпечити прозорість фінансової інформації для користувачів звітності, включаючи керівництво, інвесторів, кредиторів та контролюючі органи. Таким чином, вона є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і формування ефективної економічної стратегії підприємства.

Результативність виробничо-господарської діяльності підприємства значною мірою визначається структурою та ефективністю використання його необоротних активів. У зв’язку з цим ключовим завданням у фінансовому

управлінні є вибір оптимальних джерел фінансування для придбання та експлуатації таких активів, оцінювання ефективності їх використання, а також формування збалансованої амортизаційної й інвестиційної політики.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організація та методика бухгалтерського обліку необоротних активів

Необоротні активи становлять суттєву частину структури активів підприємства, тому їх правильний облік має вагомий вплив на визначення фінансового стану та результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Облік необоротних активів займає важливе місце в системі бухгалтерського обліку, адже саме від його точності й прозорості залежить достовірність фінансової звітності підприємства.

Якісний облік необоротних активів забезпечує надання точної інформації як для внутрішнього, так і для зовнішнього аналізу фінансової діяльності. Внутрішня облікова інформація допомагає керівництву підприємства ефективно управляти наявними ресурсами та ухвалювати стратегічні управлінські рішення. Зовнішні бухгалтерські документи, у свою чергу, формують об'єктивне уявлення про фінансовий стан підприємства для інвесторів, кредиторів, дебіторів та контролюючих органів.

Коректність ведення обліку необоротних активів є критично важливою для дотримання вимог стандартів бухгалтерського обліку та чинних нормативів. Порушення облікових процедур може призвести до викривлення фінансової інформації, що негативно позначиться на ухваленні стратегічних рішень і оцінці ризиків. Тому належний облік необоротних активів є основою забезпечення фінансової стабільності й надійності фінансової звітності підприємства.

Організація обліку необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред» передбачає наступні етапи:

- ефективна організація процесу управління необоротними активами;
- достовірна класифікація та групування необоротних активів за встановленими ознаками;
- розробка нормативів щодо експлуатації та амортизації (зносу) необоротних активів.

До завдань організації бухгалтерського обліку необоротних активів в ТОВ «Ардор-Тред» належить:

- забезпечення раціонального управління активами – побудова облікової системи повинна сприяти ефективному використанню та належному обслуговуванню необоротних активів у процесі господарської діяльності;
- точне визначення вартості активів – бухгалтерський облік має забезпечити правильне визначення первісної вартості необоротних активів, вартості їх придбання та сум амортизаційних відрахувань;
- контроль за змінами стану активів – облікова система повинна відслідковувати рух і технічний стан необоротних активів, запобігаючи втратам, передчасному зносу або тривалому простою;
- дотримання вимог законодавства та облікових стандартів – облік має відповідати чинним нормам бухгалтерського обліку та законодавчим вимогам для забезпечення достовірності та законності фінансової звітності;
- розробка стратегій обслуговування і розвитку – на основі даних бухгалтерського обліку формуються стратегії підтримки, оновлення й ефективного використання необоротних активів у довгостроковій перспективі;
- надання інформації для управлінських рішень – облік має забезпечувати керівництво підприємства точною і своєчасною інформацією для ухвалення ефективних рішень та адаптації управлінських стратегій до змін умов діяльності;
- забезпечення належної документації – організація обліку повинна гарантувати правильне документальне оформлення всіх операцій з необоротними активами для дотримання аудиторських і юридичних стандартів.

Одним із важливих аспектів господарської діяльності та управління підприємством є ефективне впровадження його облікової політики.

У ТОВ «Ардор-Тред» було затверджено Наказ про облікову політику, в якому визначені методи оцінки необоротних активів і способи нарахування амортизації, що застосовуються у процесі діяльності компанії.

Відповідальність за облік господарських операцій, пов'язаних із надходженням, експлуатацією, нарахуванням амортизації (зносу) та вибуттям необоротних активів у регістрах обліку та звітності, покладено на головного бухгалтера.

Документообіг, що супроводжує надходження, використання та вибуття основних засобів на підприємстві, організовано на основі таких первинних документів:

- Накладна – підтвердження факту купівлі-продажу основного засобу;
- Акт приймання-передачі основних засобів – документ для зарахування об'єктів основних засобів на баланс та їх офіційної безоплатної передачі між юридичними і фізичними особами або для внутрішнього переміщення між матеріально-відповідальними особами;
- Акт на списання основних засобів – оформлення процедур ліквідації основних засобів або їх частин;
- Інвентарна картка обліку основних засобів – ведення пооб'єктного обліку на основі актів приймання-передачі, списання та технічної документації;
- Опис інвентарних карток обліку основних засобів – реєстрація та контроль за наявністю інвентарних карток;
- Картка обліку руху основних засобів – складання річної звітності за даними обліку руху основних засобів;
- Інвентарний список основних засобів – ведення обліку за кожною класифікаційною групою по об'єктно матеріально-відповідальними особами;
- Розрахунок амортизації основних засобів – ведення обліку сум амортизаційних нарахувань за звітні періоди (місяці).

Основні засоби зараховуються на баланс підприємства або компанії за первісною вартістю, що включає понесені витрати, відображені на рисунку 2.1.

Для визнання активу необоротним слід враховувати його індивідуальні характеристики та відповідність певним критеріям, зокрема: наявність матеріальної (фізичної) або нематеріальної форми, строк корисного використання понад один рік, очікувані майбутні економічні вигоди від його експлуатації, придбання активу для використання у виробничій або іншій господарській діяльності, а також можливість достовірного визначення його вартості.

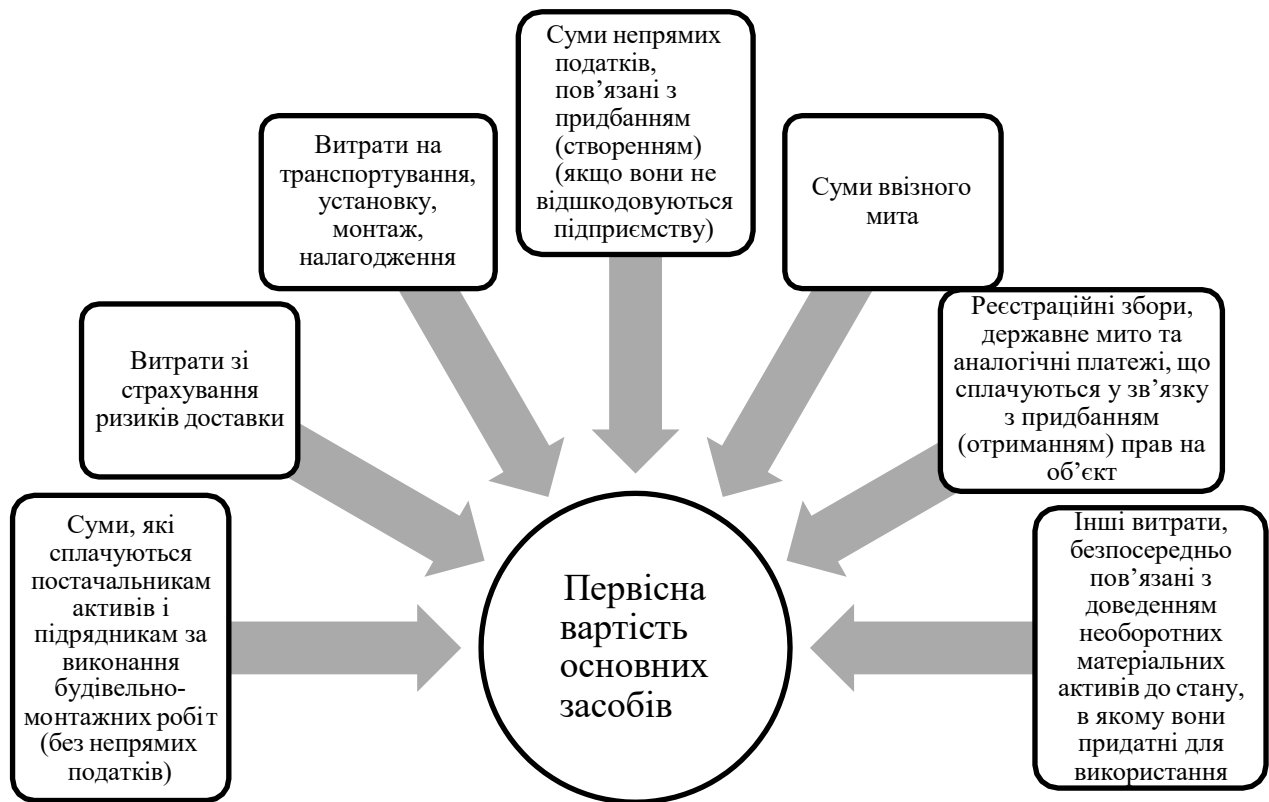

Рис. 2.1. Витрати, які формують первісну вартість основних засобів

У ТОВ «Ардор-Тред» надходження основних засобів відбувається за такими напрямками:

- купівля основних засобів за власні кошти;
- отримання основних засобів безоплатно;
- внесення засновниками до статутного капіталу;
- обмін на інший подібний або неподібний основний засіб;
- самостійне виготовлення основних засобів;
- оренда основних засобів.

Поряд із надходженням основних засобів, на підприємстві також здійснюється їх вибуття, причинами якого можуть бути повний фізичний знос, моральне старіння, продаж, вимушена ліквідація та інші обставини.

На рисунку 2.2 представлені основні причини вибуття основних засобів у ТОВ «Ардор-Тред» та відповідні групи класифікації.

Рис. 2.2. Групи вибуття основних засобів та їх причини виникнення

Джерело: розробка автора

Для відображення необоротних активів в бухгалтерському обліку, ТОВ «Ардор-Тред» використовує наступні синтетичні рахунки:

Для обліку необоротних активів у бухгалтерській системі ТОВ «Ардор-Тред» застосовуються синтетичні рахунки.

Основним є синтетичний рахунок 10 «Основні засоби», який, у розрізі відповідних субрахунків, використовується для відображення вартості основних засобів у балансі підприємства відповідно до вимог плану рахунків.

На цьому рахунку також обліковуються операції, пов'язані з придбанням, ремонтом, модернізацією, відшкодуванням та іншими процесами щодо основних засобів.

За дебетом рахунку 10 фіксується надходження основних засобів, тоді як за кредитом – їх списання.

Аналітичний облік здійснюється пооб'єктно, тобто окремо за кожним об'єктом основних засобів.

Приклади типових господарських операцій із надходження та вибуття основних засобів у ТОВ «Ардор-Тред» представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Типові господарські операції та кореспонденція рахунків з
надходження та вибуття основних засобів**

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Отримано основні засоби від постачальника	152	631
2	Отримання транспортних, посередницьких, страхових, реєстраційних та інших послуг, пов'язаних з придбанням основних засобів	152	685
3	Відображено витрати на заробітну плату працівникам, що монтують основні засоби	152	661
4	Введення об'єкта основних засобів в експлуатацію	10	152
5	Переведено об'єкт основних засобів до необоротних активів, утримуваних для продажу: - списано знос об'єкта основних засобів - списано залишкову вартість об'єкта основних засобів	13 286	10 10
6	Відвантажено необоротний актив, утримуваний для продажу	680	712
7	Списано балансову вартість необоротного активу, утримуваного для продажу	943	286

Синтетичний рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи» із деталізацією за субрахунками використовується для обліку та узагальнення інформації про наявність і рух господарського майна або об'єктів, отриманих у фінансову оренду. До таких об'єктів належать як основні засоби, так і цілі майнові комплекси, які можна класифікувати як основні засоби або як об'єкти інвестиційної нерухомості.

Рахунок 11 призначений для фіксації операцій, пов'язаних із придбанням, модернізацією, амортизацією та іншими змінами вартості зазначених матеріальних активів [21].

За дебетом рахунку 11 обліковується надходження інших необоротних матеріальних активів за первісною вартістю, а також збільшення їх вартості внаслідок модернізації; за кредитом – вибуття таких активів у разі безоплатної передачі, продажу або ліквідації [22].

Типові приклади господарських операцій та кореспонденція рахунків із обліку інших необоротних матеріальних активів у ТОВ «Ардор-Тред» наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Типові господарські операції з надходження та вибуття інших
необоротних матеріальних активів**

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Придбано інші необоротні матеріальні активи (за рахунок підзвітних осіб)	153	372
2	Отримано інші необоротні матеріальні активи (від постачальника або підрядника)	153	631
3	Безоплатно одержано інші необоротні матеріальні активи	11	42
4	Одержано інші необоротні матеріальні активи (як внесок до статутного капіталу)	11	46
5	Списано знос об'єкта інші необоротні матеріальні активи	132	11
6	Передано у експлуатацію інші необоротні матеріальні активи	11	153
7	Нараховано амортизацію на інші необоротні матеріальні активи (що використовуються)	23, 91, 92, 93	132

Синтетичний рахунок 12 «Нематеріальні активи», деталізований за субрахунками, використовується для реєстрації та узагальнення даних про наявність і рух нематеріальних активів у бухгалтерському обліку підприємства.

До нематеріальних активів належать патенти, ліцензії, авторські права, торговельні марки, програмне забезпечення та інші об'єкти, що мають вартість і строк корисного використання понад один рік.

На цьому рахунку також обліковуються операції з придбання, амортизації та інших змін, пов'язаних із нематеріальними активами.

За дебетом рахунку 12 фіксується надходження нематеріальних активів, за кредитом – їх списання.

Синтетичний рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» із відповідними субрахунками застосовується для об'єднання інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу (накопиченої амортизації) необоротних матеріальних і нематеріальних активів. За кредитом рахунку 13 відображаються суми амортизаційних відрахувань та індексації накопиченої амортизації, а за дебетом — зменшення накопиченої суми амортизації.

Синтетичний рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», деталізований субрахунками, використовується для обліку наявності та руху довгострокових вкладень у цінні папери інших підприємств, облігації державних і місцевих позик, статутні капітали компаній як в Україні, так і за її межами.

За дебетом рахунку 14 обліковується вартість придбаних довгострокових інвестицій, за кредитом – їх списання або зменшення вартості, а також отримання дивідендів при обліку інвестицій методом участі в капіталі.

Синтетичний рахунок 15 «Капітальні інвестиції» призначений для обліку витрат, пов'язаних із придбанням або створенням матеріальних та нематеріальних необоротних активів.

На дебеті рахунку 15 відображається збільшення витрат на такі придбання або створення, а на кредиті – їх зменшення у зв'язку з введенням активів в експлуатацію або прийняттям на баланс підприємства.

Синтетичний рахунок 17 «Відстрочені податкові активи» призначений для обліку суми податку на прибуток, яка підлягає відшкодуванню у майбутніх звітних періодах завдяки: виникненню тимчасових різниць між балансовою вартістю активів або зобов'язань та їх податковою оцінкою; перенесенню на майбутні періоди податкових збитків, які не були використані для зменшення податку на прибуток у поточному звітному періоді.

За дебетом рахунку 17 відображається сума перевищення податку на прибуток, нарахованого для сплати у звітному періоді, над відповідними витратами, а за кредитом — сума зменшення відстрочених податкових активів через визнання витрат на податок на прибуток у поточному періоді. [2]

Синтетичний рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» застосовується для обліку дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, що виникла поза межами звичайного операційного циклу та підлягає погашенню після 12 місяців від дати складання балансу.

На дебеті рахунку 18 фіксується виникнення або збільшення довгострокової дебіторської заборгованості і придбання інших необоротних активів, на кредиті — їх погашення або списання.

Бухгалтер ТОВ «Ардор-Тред» здійснює облік із використанням автоматизованої форми бухгалтерського обліку. Застосовуване програмне

забезпечення формує журнали-ордери або відомості для кожного синтетичного рахунку, оборотні та шахові відомості, а також головну книгу. У цій системі також ведеться журнал господарських операцій. Варто зазначити, що порядок заповнення облікових регістрів та первинних документів визначається безпосередньо програмою.

На рисунку 2.3 представлено схему організації обліку основних засобів у ТОВ «Ардор-Тред» із використанням програмного продукту.

Для контролю та управління основними засобами компанії використовується спеціалізована підсистема «Облік основних засобів». Автоматизоване ведення обліку здійснюється шляхом формування інформаційної бази на основі інвентарних карток.

Бухгалтер відповідає за фіксацію ключової інформації, контроль за наявністю та переміщенням основних засобів, оперативне управління, а також за надання необхідних даних у друкованому вигляді або на екрані за потреби.

Рис. 2.3. Схема організації обліку основних засобів у ТОВ

«Ардор-Тред»

Джерело: розроблено автором

Для обліку основних засобів і нематеріальних активів виконуються ключові операції, зокрема: оприбуткування, прийняття до експлуатації, встановлення норм амортизації, модернізація, передача, списання та проведення інвентаризації. Сума амортизації, нарахована за місяць, може розподілятися між різними рахунками або аналітичними об'єктами. Якщо основні засоби використовуються сезонно, допускається застосування спеціального графіка амортизаційних нарахувань.

ТОВ «Ардор-Тред» здійснює формування та подання фінансової звітності відповідно до вимог Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». Цей стандарт визначає структуру та зміст фінансової звітності малого підприємства, яка включає Баланс (форма №1-м) та Звіт про фінансові результати (форма №2-м) з визначеним порядком заповнення статей. Також передбачено спрощену форму звітності — Спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва, що включає Баланс (форма №1-мс) та Звіт про фінансові результати (форма №2-мс), із чітко встановленим порядком заповнення.

2.2 Особливості нарахування амортизації на необоротні активи та методика відображення в обліку

У сучасних умовах господарювання визначення оптимального методу оцінки зносу необоротних активів є одним із основоположних елементів системи управління майном підприємства. Від якості цього процесу безпосередньо залежить ефективність функціонування всієї системи управління активами.

У процесі експлуатації необоротні активи поступово втрачають свою початкову вартість через фізичне використання, вплив зовнішніх чинників, а також моральне старіння.

Амортизація, або знос, – це поступове зменшення вартості активів унаслідок їх зношування. Цей процес охоплює як фізичний знос, викликаний експлуатацією матеріалів і обладнання, так і моральний — що виникає через технічне старіння та появу сучасніших аналогів. Варто зауважити, що у бухгалтерському обліку моральний знос не відображається у грошовому вимірі.

В Україні основними нормативними актами, що регламентують порядок

нарахування амортизації (зносу) необоротних активів на підприємствах, є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [24] та Податковий кодекс України [23].

Амортизації підлягає вартість усіх необоротних активів підприємства, зокрема основних засобів, які зазвичай мають найбільшу частку серед невиробничих активів. Водночас окремі об'єкти, як-от земельні ділянки, природні ресурси та капітальні інвестиції, не амортизуються, оскільки земля не зазнає фізичного або морального зносу, будучи поновлюваним природним ресурсом.

Окрім відображення поступового зменшення вартості активів унаслідок експлуатації чи морального старіння, амортизація виконує ще одну важливу функцію – вона забезпечує рівномірний розподіл витрат на період використання активу. Це дає змогу дотримуватись принципу відповідності витрат і доходів упродовж звітних періодів, що є важливим для точного відображення фінансових результатів діяльності підприємства.

Після завершення амортизації залишкова вартість активу дорівнює нулю або встановленій ліквідаційній вартості. У такому разі актив може або залишатися в експлуатації з нульовою балансовою вартістю, або бути переоцінений. Якщо ж він більше не придатний до використання, підприємство списує його з балансу.

Термін корисного використання – це період, протягом якого підприємство планує ефективно використовувати актив. Цей строк визначається самостійно, з урахуванням очікуваного обсягу використання, технічного стану об'єкта, морального старіння, нормативних обмежень, а також інших зовнішніх і внутрішніх чинників.

Підприємства мають право самостійно встановлювати строк корисного використання своїх необоротних активів. На основі цього строку визначається період для нарахування амортизації. У разі зміни строку амортизація починає наховуватись з першого місяця, що настає після такої зміни.

Методи розрахунку амортизації згідно П(С)БО 7 «Основні засоби» наведено в табл. 2.3 [24].

**Методи нарахування амортизації основних засобів згідно з
П(С)БО 7 «Основні засоби»**

Метод амортизації	Правила нарахування амортизації на основні засоби
Прямолінійний	Річна амортизація розраховується як відношення різниці первісної та ліквідаційної вартості основного засобу до строку використання у роках. Місячна амортизація - це відношення річної амортизації до кількості місяців використання (зазвичай ділять на 12).
Зменшення залишкової вартості	Амортизація визначається як добуток залишкової вартості основного засобу на початок року та річної норми амортизації.
Прискореного зменшення залишкової вартості	Амортизація визначається шляхом множення залишкової вартості основного засобу на початок року на відповідну річну норму амортизації. При цьому річна норма амортизації за цим методом розраховується як подвоєне значення частки, отриманої від ділення одиниці на строк корисного використання у роках.
Кумулятивний	Амортизація обчислюється як результат множення кумулятивного коефіцієнта на різницю між первісною та ліквідаційною вартістю основного засобу. Кумулятивний коефіцієнт розраховується як частка, де чисельником є кількість років, що залишились до завершення строку експлуатації, а знаменником — сума всіх років очікуваного терміну корисного використання.
Виробничий	Місячна сума амортизації визначається шляхом множення фактичного обсягу виготовленої за місяць продукції (виконаних робіт або наданих послуг) на виробничу амортизаційну ставку. Виробнича ставка амортизації розраховується як відношення різниці між первісною та ліквідаційною вартістю основного засобу до загального запланованого обсягу продукції, яку передбачається отримати в процесі його використання. У підсумку загальна сума щомісячної амортизації за рік буде дорівнювати річній амортизації.

Підприємства нараховують амортизацію відповідно до методів, що визначені в їх обліковій політиці. Метод розрахунку амортизації може бути змінений, якщо змінюється спосіб отримання економічних вигод від використання активу.

Згідно з Податковим кодексом України (ПКУ), для нарахування амортизації необхідно враховувати групи основних засобів та інших необоротних активів, а також мінімально допустимі терміни їх амортизації.

ПКУ встановлює чіткі обмеження щодо методів нарахування амортизації для різних категорій основних засобів. Наприклад, метод прискореного зменшення залишкової вартості застосовується лише до об'єктів основних

засобів, що належать до групи 4 (машини та обладнання) та групи 5 (транспортні засоби).

Для об'єктів групи 9 (інші основні засоби), групи 12 (тимчасові не титульні споруди), групи 14 (інвентарна тара) та групи 15 (предмети прокату) амортизація нараховується за прямолінійним та виробничим методами.

Для малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА) та бібліотечних фондів нарахування амортизації може здійснюватися за рішенням керівника підприємства. В перший місяць використання таких об'єктів можна нарахувати 50 % амортизації від їх загальної вартості, а решту 50 % – у місяці, коли ці активи вилучаються зі складу активів через невідповідність критеріям визнання або в першому місяці їх використання на 100 %.

Методи нарахування амортизації для різних груп основних засобів та необоротних активів наведені в таблиці 2.16. ПКУ, на відміну від П(С)БО 7, встановлює більш суворі обмеження щодо вибору методів амортизації для конкретних категорій активів.

Крім того, Податковий кодекс передбачає перехід до пооб'єктного обліку основних засобів, що означає, що амортизація повинна нараховуватися щомісячно. Сума амортизації за звітний квартал визначається як добуток місячних сум амортизаційних відрахувань за три місяці і проводиться по кожному об'єкту окремо.

Знос (амортизація) нараховується щомісяця за таким порядком: з наступного місяця після визнання необоротних активів активами; призупиняється під час реконструкції, оновлення, поліпшення, добудови (модифікації) або консервації необоротних активів; припиняється з місяця, що настає після місяця вибуття об'єкта з необоротних активів.

У бухгалтерському обліку амортизаційні відрахування вважаються витратами, тому їх облік аналогічний обліку інших витрат. Цей підхід відповідає принципам визнання доходів і витрат і дозволяє визначити фінансові результати підприємства за звітний період. Іншими словами, метою розрахунку амортизації є визначення справедливої вартості активу, її рівномірне включення в собівартість готової продукції та компенсація первісної вартості активу, що виникає в результаті такого врахування.

Згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [29], для обліку нарахування амортизаційних відрахувань та індексації зносу необоротних активів призначено синтетичний рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів».

Підприємство на балансовому рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» застосовує такі субрахунки:

- 131 «Знос основних засобів»,
- 132 «Знос інших необоротних матеріальних активів»,
- 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів»,
- 135 «Знос інвестиційної нерухомості».

За кредитом рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» відображається нарахування амортизації та індексація зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів, а за дебетом — зменшення суми зносу (накопиченої амортизації).

Субрахунок 131 «Знос основних засобів» узагальнює інформацію про суму зносу основних засобів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби». Інформація про знос інвестиційної нерухомості, облік якої ведеться на субрахунку 100 «Інвестиційна нерухомість» за первісною вартістю, узагальнюється на субрахунку 135 «Знос інвестиційної нерухомості».

На субрахунку 132 «Знос інших необоротних матеріальних активів» бухгалтер узагальнює інформацію про суму зносу інших необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи».

На субрахунку 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів» узагальнюється інформація про суму накопиченої амортизації нематеріальних активів.

Аналіз зносу (амортизації) необоротних активів підприємства ведеться в розрізі видів основних засобів, інших матеріальних необоротних активів і нематеріальних активів.

Типові господарські операції та кореспонденції рахунків з нарахування амортизації (зносу) на підприємстві

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Нараховано амортизацію адміністративної будівлі	92	13
2	Нараховано амортизацію будівлі магазину	93	13
3	Нараховано амортизацію верстатної машини	23	13
4	Нараховано амортизацію виробничої будівлі із цехами по виробництву різної продукції	91	13
5	Нараховано амортизацію приміщення їдальні, що використовується для працівників підприємства	949	13
6	Нараховано амортизацію малоцінного необоротного матеріального активу адміністративного призначення (ксерокс)	92	13
7	Списано суму зносу ліквідованої необоротних активів	131	10

У ТОВ «Ардор-Тред» нарахування зносу (амортизації) необоротних активів проводиться за допомогою прямолінійного методу.

В ТОВ «Ардор-Тред» облік нарахованої амортизації ведеться автоматично за допомогою програмного забезпечення.

Автоматичне нарахування амортизації забезпечує високий рівень точності та швидкості розрахунків, знижує ймовірність людських помилок, а також оптимізує процес обліку. Такий підхід дозволяє ефективно контролювати нарахування амортизації для різних типів активів, автоматично оновлювати дані в реальному часі та генерувати звітність згідно з вимогами законодавства.

Крім того, використання спеціалізованих програм спрощує управління великими обсягами даних, економить час та ресурси, знижує адміністративні витрати та дозволяє зосередитись на більш стратегічних аспектах фінансового управління.

2.3 Особливості організації контролю необоротних активів

Контроль необоротних активів на підприємстві є невід'ємною частиною ефективного управління майном та ресурсами організації. Під необоротними

активами розуміють ті засоби, які використовуються в господарській діяльності тривалий час – понад один рік. Ефективний контроль необоротних активів дозволяє уникнути їх втрати, нераціонального використання або зловживань, а також забезпечує достовірність бухгалтерської звітності.

Першим етапом контролю є належна організація обліку. Кожен об'єкт необоротних активів повинен бути зареєстрований із присвоєнням інвентарного номера, зазначенням місця розташування та відповідальної особи. Всі зміни в обліку – придбання, передача, модернізація чи списання фіксуються за допомогою відповідних бухгалтерських документів і проводок.

Не менш важливою є процедура інвентаризації – регулярного звіряння фактичної наявності активів із даними бухгалтерського обліку, що дозволяє виявити розбіжності, недостачі або надлишки, а також вчасно вжити заходів щодо їх усунення. Інвентаризація зазвичай проводиться щонайменше один раз на рік, але може здійснюватися й частіше – зокрема, при зміні матеріально відповідальної особи або перед складанням річної фінансової звітності.

Ще одним важливим елементом контролю є оцінка активів. Первісна вартість фіксується при їх придбанні або створенні, але з часом активи можуть потребувати переоцінки з метою відображення реального стану на ринку.

Окрім того, регулярно здійснюється нарахування амортизації, що дозволяє рівномірно розподілити вартість активу на період його використання.

Контроль також передбачає моніторинг ефективності використання активів. Наприклад, якщо певне обладнання простоє або використовується не на повну потужність, це може свідчити про неефективне управління або потребу в оптимізації виробничих процесів. У таких випадках керівництво підприємства повинне приймати обґрунтовані рішення щодо подальшої експлуатації або заміни активів.

Особливу увагу слід приділяти питанням ремонту, модернізації та списання необоротних активів. Всі ці процеси мають бути документально оформлені та економічно обґрунтовані. При списанні активів необхідно враховувати залишкову вартість, технічний стан та можливість подальшого використання окремих компонентів або матеріалів.

Отже, контроль необоротних активів – це не лише функція бухгалтерії, а комплексна система заходів, що охоплює облік, інвентаризацію, технічне обслуговування, аналіз ефективності та юридичний супровід. Грамотне управління необоротними активами сприяє стабільній роботі підприємства, збереженню його майна та підвищенню загальної фінансової ефективності.

Запровадження ефективних контрольних процедур є важливим засобом запобігання фінансовим зловживанням, що можуть виникати внаслідок суттєвих викривлень обліку необоротних активів у фінансовій звітності підприємств.

Основні завдання контролю в цій сфері охоплюють оцінку доцільності придбання активів, перевірку дотримання нормативних вимог щодо їх обліку, аналіз технічних умов експлуатації, обґрунтованість ремонтної документації, а також визначення розмірів втрат у разі виявлення нестач або крадіжок.

Особлива увага під час контролю приділяється обліковій політиці підприємства. У ході аналізу були розглянуті ключові положення П(С)БО 7 «Основні засоби», МСБО 16, Методичних рекомендацій № 635, а також наукові підходи щодо необхідності розкриття інформації про окремі складові основних засобів в обліковій політиці.

У зв'язку з недосконалістю нормативно-правової бази, було виявлено альтернативні думки щодо формування облікової політики в частині придбання, використання та вибуття основних засобів, які ґрунтуються на професійному судженні.

Відтак, чітке врегулювання, обов'язкове розкриття та належна оцінка відповідної інформації сприятимуть зменшенню часу на виявлення причин проблем у сфері обліку основних засобів і підвищенню ефективності контрольних заходів.

Незважаючи на те, що нормативно-правова база, охоплює ряд аспектів точного та достовірного обліку, контролю за рухом основних засобів, система контролю основних засобів стикається з низкою викликів, які ускладнюють ефективне управління цими активами, зокрема, деякі з них наведено на рис. 3.1.

Виклики в системі контролю основних засобів

- **Недосконалість нормативно-правової бази** - чинні стандарти та рекомендації не завжди охоплюють усі аспекти контролю, залишаючи простір для неоднозначного тлумачення.
- **Відсутність уніфікованих підходів до контролю** - підприємства часто використовують різні методики, що ускладнює стандартизацію й порівнянність результатів.
- **Низький рівень автоматизації процесів** - багато організацій досі покладаються на ручну обробку даних, що підвищує ризик помилок і шахрайств.
- **Недостатня кваліфікація персоналу** - фахівці не завжди мають глибокі знання щодо контролю основних засобів, особливо в контексті змін законодавства та стандартів.
- **Складність оцінки та переоцінки основних засобів** - відсутність чітких механізмів визначення справедливої вартості призводить до неточностей у звітності.
- **Проблеми у відображенні контрольних процедур в обліковій політиці** - через нечітке формулювання внутрішніх документів виникають труднощі у здійсненні системного контролю.

Рис. 3.1. Основні виклики в системі контролю основних засобів

Сформовано автором на основі джерел [28-31]

Відображені проблеми є цілком обґрунтованими, оскільки на практиці часто трапляються ситуації, коли законодавчі норми є нечіткими або відсутні методичні вказівки щодо окремих аспектів обліку та контролю основних засобів.

Особливої уваги заслуговує питання використання програмного забезпечення, яке застосовують українські підприємства для реєстрації бухгалтерських операцій і здійснення контролю протягом звітного періоду.

Контроль основних засобів у ТОВ «Ардор-Тред» здійснюється поетапно та передбачає 4 етапи.

Перший етап – організаційно-правовий, включає збір і аналіз документів, що підтверджують право власності на основні засоби, вивчення облікової політики підприємства та факторів, пов'язаних із цими активами;

Другий етап – документально-аналітичний, передбачає обробку первинної документації, регістрів і записів, що підтверджують усі операції з основними

засобами: надходження, транспортування, встановлення, ремонт, модернізацію, реалізацію тощо. На цьому етапі також може оцінюватися ефективність використання фондів та відповідність основних засобів технічним характеристикам;

Третій етап – перевірка достовірності облікових даних, які відображені у фінансовій, податковій та управлінській звітності за відповідний період;

Четвертий етап – узагальнення результатів проведеної перевірки.

Щодо основних засобів, що вибувають з експлуатації (продаються або вилучаються), контроль на досліджуваному підприємстві включає перевірку законності їх списання, правильності оцінки, коректності облікових записів щодо активів та амортизації, повноти визнання доходів від продажу, а також правильного відображення фінансового результату від операції у звітності про фінансові результати.

У табл. 2.1 продемонстровано методи контролю за наявністю та рухом основних засобів у ТОВ «Ардор-Тред»

Таблица 2.1

Методи проведення контролю основних засобів у ТОВ «Ардор-Тред»

№ з/п	Назва методу	Опис суті методу
1.	Фактична перевірка	Перевірка кількісного та якісного стану об'єктів основних засобів здійснюється шляхом проведення обстеження, огляду, підрахунку, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та інших методів, що дозволяють визначити їх фактичний стан..
2.	Документальна перевірка	Перевірка документів і облікових записів може здійснюватися у трьох формах: формальній, арифметичній та по суті. Формальна перевірка передбачає візуальний контроль правильності заповнення всіх реквізитів, виявлення несанкціонованих виправлень, підчисток чи дописувань, а також перевірку автентичності підписів відповідальних осіб. Арифметична перевірка спрямована на уточнення точності обчислень у первинних документах, облікових регістрах і звітних формах. Перевірка по суті дає змогу оцінити правомірність і економічну доцільність операцій з основними засобами, правильність їх облікового відображення та коректне включення до витрат або доходів підприємства.
3.	Підтвердження	Передбачає письмове підтвердження від клієнта (сторонніх осіб) свідчення достовірності наданої інформації.
4.	Спостереження	Забезпечує можливість одержати характеристику на підставі візуального огляду основних засобів.
5.	Обстеження	Проведення ознайомлення з предметом дослідження (обстеження місць зберігання основних засобів)

6.	Опитування	Отримання письмової або усної інформації
7.	Перевірка механічної точності	Перевірка підрахунків та передачі інформації інформації щодо стану та функціонування основних засобів
8.	Сканування	Постійний перегляд інформації в первинних документах по наявності, руху, зносу основних засобів.
9	Спеціальна перевірка	Проводиться за участі фахівців вузького профілю (наприклад, спеціалістів з дорожнього будівництва, технологів тощо) і слугує для виявлення різноманітних відхилень від установлених норм, а також для підтвердження фактів порушень і невідповідностей.
10	Зустрічна перевірка	Під час зустрічних перевірок здійснюється аналіз відображення господарських операцій. Такий вид перевірки також використовується для зіставлення однакових показників, зафіксованих у різних первинних документах клієнта.

Практика засвідчує, що трапляються випадки, коли передача або вибуття основних засобів не відображаються у фінансовій звітності підприємства.

З метою виявлення подібних недоліків під час контролю можуть застосовуватися такі процедури:

- аналіз результатів інвентаризації;
- перевірка наявності підписів матеріально відповідальних осіб в актах внутрішнього переміщення;
 - проведення усного або письмового опитування співробітників;
 - зіставлення запланованих і фактичних показників тощо.

Керівництво підприємства у процесі контролю має звертати увагу працівників не лише на точність та достовірність даних бухгалтерського обліку, а й на факти недооприбуткування основних засобів, постачання неповного обладнання, наявність невикористовуваних машин і механізмів, а також необхідність у їх подальшому використанні.

При оцінюванні ефективності використання основних засобів, крім стандартних показників – фондоозброєності, фондівіддачі та фондомісткості – важливо приділяти увагу аналізу ефективності капітальних інвестицій. Це дозволяє обґрунтовано оцінити доцільність витрат на придбання або модернізацію активів.

Отже, впровадження дієвих контрольних процедур відіграє ключову роль у попередженні фінансових зловживань, які можуть виникнути через

істотні спотворення даних обліку необоротних активів у фінансовій звітності підприємства.

Висновки до розділу 2.

Облік необоротних активів займає важливе місце в системі бухгалтерського обліку, адже саме від його точності й прозорості залежить достовірність фінансової звітності підприємства.

Організація обліку необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред» передбачає наступні етапи: ефективна організація процесу управління необоротними активами; достовірна класифікація та групування необоротних активів за встановленими ознаками; розробка нормативів щодо експлуатації та амортизації (зносу) необоротних активів.

До завдань організації бухгалтерського обліку необоротних активів в ТОВ «Ардор-Тред» належить: забезпечення раціонального управління активами; точне визначення вартості; контроль за змінами стану; дотримання вимог законодавства та облікових стандартів; розробка стратегій обслуговування і розвитку; надання інформації для управлінських рішень; забезпечення належної документації.

Основним є синтетичний рахунок 10 «Основні засоби», який, у розрізі відповідних субрахунків, використовується для відображення вартості основних засобів у балансі підприємства відповідно до вимог плану рахунків. На цьому рахунку також обліковуються операції, пов'язані з придбанням, ремонтом, модернізацією, відшкодуванням та іншими процесами щодо основних засобів. За дебетом рахунку 10 фіксується надходження основних засобів, тоді як за кредитом – їх списання. Аналітичний облік здійснюється пооб'єктно, тобто окремо за кожним об'єктом основних засобів.

Контроль необоротних активів – це не лише функція бухгалтерії, а комплексна система заходів, що охоплює облік, інвентаризацію, технічне обслуговування, аналіз ефективності та юридичний супровід. Грамотне управління необоротними активами сприяє стабільній роботі підприємства, збереженню його майна та підвищенню загальної фінансової ефективності.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1 Вдосконалення обліку необоротних активів в системі ефективного управління підприємством

В сучасних умовах функціонування національної економіки, посилення конкурентної боротьби, радикальних змін у технологіях та управлінських системах ефективність використання необоротних активів підприємств набуває особливої ваги.

Бухгалтерський облік виступає ключовим джерелом інформації для прийняття економічних рішень, тому має бути адаптивним до новітніх змін у суспільстві та повністю задовольняти інформаційні потреби всіх зацікавлених сторін для забезпечення ефективного управління необоротними активами.

В умовах безперервних трансформацій у бізнес-середовищі, що вимагають створення нових основ для функціонування необоротних активів, усі елементи системи інформаційного забезпечення та підтримки управління майном підприємства повинні оперативно враховувати соціально-економічні й наукові особливості діяльності компанії.

Роль необоротних активів у діяльності підприємства є ключовою та різноплановою. Вони формують виробничий потенціал, безпосередньо впливаючи на обсяги виробництва, визначають фінансові показники через витрати та прибуток, є джерелом грошових потоків і можуть слугувати заставою при отриманні кредитів, а їх вартість (особливо нематеріальних активів) є важливою для оцінки бізнесу та прийняття стратегічних рішень. Водночас, попри увагу науковців і регуляторів, у сфері обліку необоротних активів залишаються проблеми, зокрема щодо нормативної бази, методології та організації.

У сфері обліку необоротних активів існує проблема нестабільності та недостатньої ефективності нормативно-правового регулювання: чинні акти

часто не відповідають сучасним економічним умовам і технологічним змінам, що призводить до неоднозначного тлумачення норм і ускладнює обліковий процес. Крім того, значні труднощі спричиняє недосконалість методів оцінки та амортизації – застарілі або неточні підходи можуть викривлювати вартість активів, спотворювати фінансові показники та знижувати достовірність звітності.

Організація обліку необоротних активів супроводжується низкою проблем, зокрема недостатнім використанням сучасних інформаційних технологій, що знижує ефективність роботи, а також слабким контролем, який сприяє помилкам у веденні обліку.

Проведений аналіз у даному дослідженні дає змогу глибше зрозуміти специфіку проблем, з якими стикаються підприємства у цій сфері, адже необоротні активи мають ключове значення для їхньої діяльності.

Особливі складнощі виникають при нарахуванні амортизації: неправильне визначення зносу може суттєво вплинути на фінансові показники та управлінські рішення.

В системі обліку необоротних активів виділяються проблеми з оподаткуванням, вибором методів амортизації, особливостями окремих видів активів і видів діяльності.

Вибір методу амортизації ускладнюється необхідністю врахування переваг і недоліків кожного з них, а також точним визначенням строку служби та ліквідаційної вартості активу [33].

Актуальними залишаються методологічні й практичні труднощі, пов'язані з переоцінкою основних засобів: хоча МСБО 16 передбачає можливість оцінки за справедливою вартістю. В Україні відсутнє належне законодавче регулювання цього процесу, що ускладнює його реалізацію та може викликати спотворення у фінансовій звітності [34].

Проблемні питання також, пов'язані з обліковим відображенням операцій дооцінки основних засобів. Такі операції можуть призводити як до збільшення, так і до зменшення капіталу у дооцінках, а у фінансовій звітності, зокрема у Звіті про фінансові результати (сукупний дохід), сума переоцінки відображається у

другому розділі як складова загального доходу. Хоча переоцінка безпосередньо не формує прибуток, її результати впливають на показники капіталу та відображаються у звіті про власний капітал. Такий підхід потребує подальшого обговорення і вдосконалення методологічних основ та практичного регулювання відображення цих операцій у бухгалтерському обліку [35].

Окрім уже згаданих проблем, у сфері обліку необоротних матеріальних активів спостерігаються суттєві труднощі. Недостатньо розроблений понятійний апарат спричиняє різночитання щодо статусу та порядку обліку таких активів, а також вказує на брак гнучкості у визначенні критеріїв для їх визнання, що ускладнює процес ідентифікації.

Відсутність сучасної методики оцінювання нематеріальних активів також призводить до їх недооцінки або повного ігнорування у звітності. Через ці недоліки необхідність удосконалення організації обліку необоротних активів є очевидною, адже проблеми негативно впливають як на достовірність фінансової звітності, так і на ефективність управлінських рішень.

Ефективний облік активів потребує чіткого проходження низки етапів: від встановлення об'єктів, їх класифікації та оцінювання до визначення методів амортизації та принципів їх застосування.

Пропонуємо впровадження структурованої системи облікових процедур із детальним графіком документообігу, що передбачає визначення відповідальних осіб і термінів виконання завдань. Виникає також необхідність адаптації системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів, зокрема МСФЗ, шляхом внесення змін до національного законодавства – це критично важливо для підприємств, які прагнуть залучати іноземних інвесторів і відповідати вимогам глобалізованої економіки.

Вважаємо за доцільне запропонувати удосконалення класифікації нематеріальних активів у бухгалтерському обліку, шляхом врахування таких критеріїв, як галузь діяльності, функціональне призначення, природа та склад, терміни використання, можливість амортизації, правове регулювання, ступінь відчуження, вплив на фінансові показники, етапи життєвого циклу, оборотність коштів і зв'язок із суб'єктом господарювання.

У межах дослідження встановлено, що вдосконалення організації обліку необоротних активів слід розглядати як пріоритетне завдання, що має важливе значення для забезпечення фінансової прозорості, ефективного управління ресурсами та досягнення стратегічних цілей підприємства. Це сприяє не лише підвищенню точності фінансової звітності та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, а й залученню інвесторів, оптимізації використання ресурсів і покращенню виробничих процесів, що у підсумку підсилює конкурентоспроможність і забезпечує стійкий розвиток підприємства в умовах динамічного бізнес-середовища.

Таким чином, облік необоротних активів вимагає комплексного реформування для подолання наявних проблем. Серед першочергових завдань є: удосконалення нормативно-правового регулювання, впровадження точних і сучасних методів оцінки та амортизації, а також активне використання інформаційних технологій для покращення організації облікових процесів. Досягнення цих цілей передбачає гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами, уточнення класифікаційних підходів та методології обліку, а також впровадження автоматизованих систем, що сприятиме підвищенню якості фінансової звітності, ефективному управлінню активами та зменшенню фінансових ризиків.

3.2 Інноваційний облік необоротних активів підприємства в контексті його автоматизації

Сучасні умови господарювання вимагають від вітчизняного бізнесу оперативних та нестандартних підходів до трансформації своєї діяльності. У цьому контексті інноваційний підхід до обліку необоротних активів набуває особливого значення, адже саме необоротні активи є ключовими для забезпечення ефективного виробництва та надання якісних послуг.

Як зазначає Трачов Д., в умовах сьогодення інноваційна діяльність виступає одним із пріоритетних напрямів економічного розвитку [36].

Проте, існує низка бар'єрів, що стримують її реалізацію, зокрема: недостатність фінансування інноваційних проєктів, недосконалість законодавчої бази, технологічна відсталість тощо. Тому навіть тимчасове припинення фінансування будь-якого з етапів інноваційного процесу може унеможливити реалізацію інноваційних ідей.

Крім того, Трачов акцентує увагу на ризикованості інноваційної діяльності, оскільки вона здатна підірвати вже накопичений організаційно-управлінський, виробничий, збутовий та кадровий потенціал підприємства [36].

На думку дослідниці Феофанової І., капітальні інновації можуть реалізовуватись у двох основних напрямках: через створення нових видів основних засобів або шляхом розвитку нематеріальних активів, що поєднують інтелектуальні та капітальні складові [34].

Впровадження інновацій в облікову сферу є неможливим без використання цифрових технологій. Їх інтеграція у виробничі процеси не лише сприяє вдосконаленню системи обліку, а й забезпечує глибший аналіз діяльності підприємства [35].

Як зазначає Карпенко Є., сучасне програмне забезпечення значно спрощує ведення бухгалтерського обліку – від простих калькуляторів до комплексних автоматизованих систем формування звітності та реєстрів [34].

Для успішної реалізації цифрових облікових технологій у різних сферах бізнесу керівництво має здійснити низку важливих дій, зокрема:

- забезпечити відповідність цифрових рішень техніко-економічним вимогам підприємства;
- гарантувати наявність необхідного фінансування та ресурсів для впровадження інновацій;
- сприяти підвищенню кваліфікації бухгалтерського персоналу;
- узгодити впровадження цифрових технологій із загальною стратегією розвитку підприємства;
- організувати ефективний зворотний зв'язок із внутрішніми та зовнішніми користувачами фінансової інформації.

Упровадження надійних та системних контрольних процедур щодо обліку необоротних активів має важливе значення для забезпечення достовірності фінансової звітності підприємства та зменшення ризику фінансових правопорушень.

Зокрема, у випадках недотримання правил обліку або недостатнього контролю можуть виникати суттєві викривлення, які призводять до неправдивого відображення вартості активів, їх зносу чи вибуття.

Такі викривлення, навіть якщо вони є ненавмисними, здатні створити хибне уявлення про фінансовий стан компанії, що в свою чергу може вплинути на ухвалення управлінських рішень, взаємини з інвесторами, контролюючими органами та іншими зацікавленими сторонами.

Ефективні контрольні механізми – це не лише засіб запобігання шахрайству, а й інструмент підтримки фінансової прозорості, відповідальності та стабільності підприємства.

До дієвих механізмів належать, зокрема, регулярна інвентаризація, перевірка відповідності даних бухгалтерського обліку фактичній наявності активів, аудит, внутрішній контроль, аналіз ефективності використання активів, а також чітке визначення відповідальних осіб за їх збереження.

В умовах динамічного ринку та зростаючих вимог до фінансової звітності надійний контроль за необоротними активами є запорукою довіри з боку зовнішніх і внутрішніх користувачів фінансової інформації та важливим чинником сталого розвитку підприємства.

Використання цифрових технологій у фінансовому обліку значно пришвидшує обробку даних і знижує ризик помилок, характерних для ручної обробки документів, що набуває особливої актуальності в умовах цифрової трансформації, адже оперативність і точність в ухваленні рішень стали критичними факторами успішного ведення бізнесу.

Вагоме місце в системі контролю необоротних активів на досліджуваному підприємстві посідає контроль основних засобів.

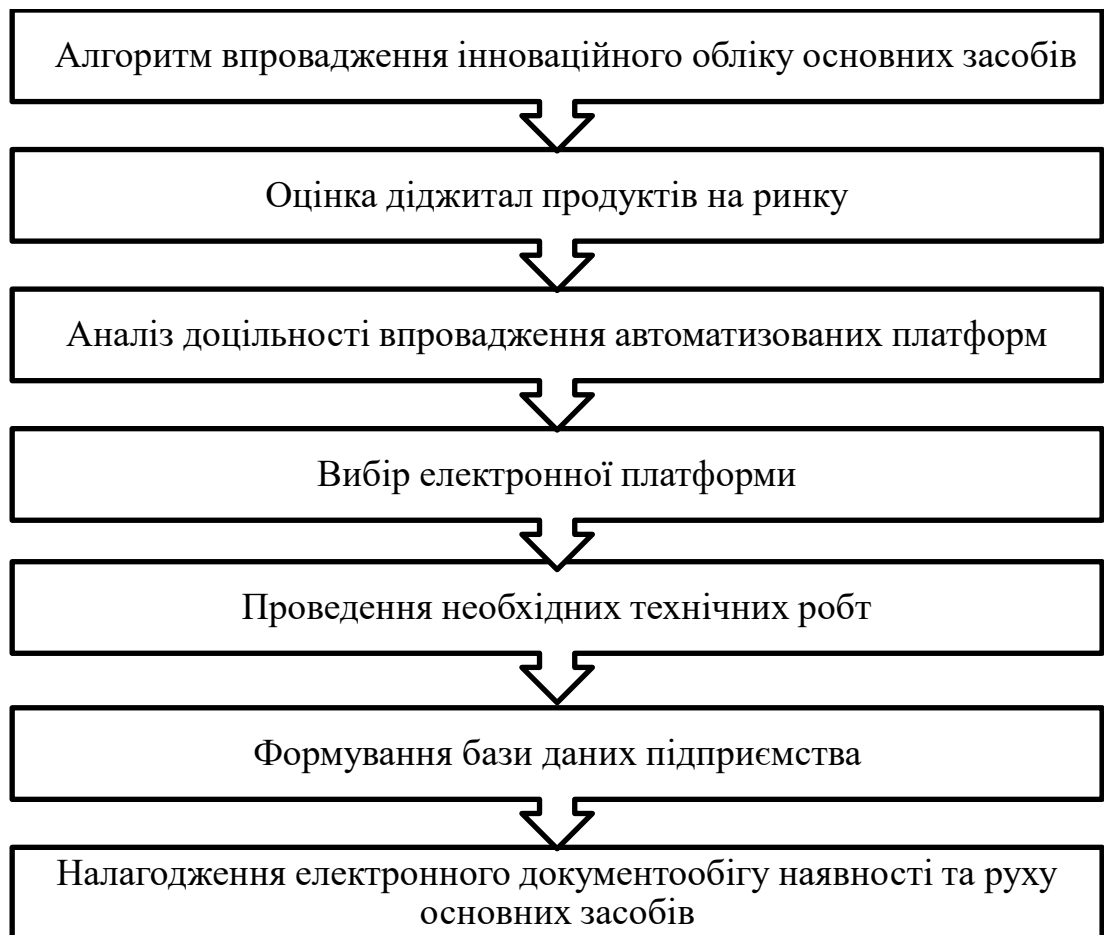

Рис. 3.2. Алгоритм впровадження інноваційного обліку основних засобів шляхом автоматизації

Розробка автора на основі джерел [36-39].

Як показано на рис. 3.2, інноваційний підхід до обліку основних засобів ґрунтується на трьох ключових етапах: аналізі ринку програм автоматизації, виборі найбільш ефективних рішень та трансформації господарської діяльності шляхом впровадження цифрових платформ.

Оцифрування облікового середовища є критично важливим для точного обліку основних засобів і формування достовірної звітності [41].

У підприємницькій практиці дедалі активніше використовуються популярні автоматизовані системи. Впровадження цього рішення дозволяє підприємствам значно підвищити ефективність бухгалтерського обліку та зробити вагомий крок до цифрової трансформації облікової системи [42].

Впровадження інноваційного обліку основних засобів забезпечує низку суттєвих переваг для підприємств: підвищується точність і оперативність облікових процесів, зменшується ризик людських помилок, спрощується формування звітності та контроль за станом і рухом активів.

Використання сучасних цифрових платформ дає змогу автоматизувати рутинні операції, забезпечити своєчасне оновлення даних та інтеграцію з іншими системами управління, що в підсумку сприяє ефективнішому прийняттю управлінських рішень, зростанню продуктивності та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

3.3 Організація системи ефективного внутрішнього контролю на підприємстві

У сучасних умовах внутрішній контроль як управлінська функція має охоплювати всі рівні контролю в межах підприємства. Від ефективності його організації залежить результативність роботи суб'єктів господарювання, а відтак і загальна ефективність економіки в цілому.

Оскільки на будь-якому етапі управлінського процесу можливі відхилення фактичного стану об'єкта від запланованих показників, внутрішній контроль необхідний для отримання достовірної інформації про характер і причини таких відхилень.

На підприємствах слід впроваджувати дієву систему внутрішнього контролю, яка забезпечить чітку управлінську структуру і своєчасне прийняття рішень щодо коригувальних дій.

Внутрішній контроль доцільно розглядати як інтегральну складову всіх етапів управління, а також як самостійний етап, що надає об'єктивну оцінку ефективності управлінських процесів.

Варто зазначити, що система внутрішнього контролю часто стикається з викликами, пов'язаними із захистом від економічних правопорушень, таких як шахрайство, крадіжки, недобросовісна конкуренція, промислове шпигунство,

порушення інформаційної безпеки тощо. Однак сфера внутрішнього контролю значно ширша та потребує глибшого аналітичного підходу.

Для побудови ефективної системи внутрішньогосподарського контролю слід керуватися базовими принципами її функціонування, поданими в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Основні принципи функціонування системи внутрішнього контролю на підприємстві[42]

№	Найменування принципів	Зміст принципів
1.	Принцип незалежності	Оцінювання об'єкта контролю має бути неупередженим і здійснюватися без жодного впливу чи тиску з боку управлінського персоналу.
2.	Принцип повноти	Передбачає всебічний підхід, за якого всі складові системи контролю мають бути охоплені перевіркою, а виключення будь-яких елементів з плану без належного обґрунтування є неприпустимим.
3.	Принцип єдності	Здійснення контролю має базуватись на уніфікованому методичному підході, що передбачає застосування однакових методів до аналогічних об'єктів контролю. Це забезпечить можливість отримання зіставних результатів перевірок, необхідних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.
4.	Принцип визначеності	Контрольні заходи мають здійснюватися з чіткою орієнтацією на досягнення визначеної мети та надання результатів перевірки конкретним користувачам. Дотримання цього принципу частково сприяє реалізації наступного етапу контролю.
5.	Принцип економічності	Збирання інформації в процесі контролю має відбуватись з мінімальними витратами часу та трудових ресурсів, що сприятиме підвищенню ефективності роботи.
6.	Принцип узгодженості	Погодження контрольної діяльності з іншими ланками управління
7.	Принцип матеріальної зацікавленості	Принцип передбачає матеріальну зацікавленість персоналу, залученого до контрольної діяльності, у забезпеченні достовірності та своєчасності підготовки інформації.
8.	Принцип циклічності	Використання всіх форм контролю: попереднього, поточного, наступного.

Основні завдання внутрішнього контролю на підприємстві включають: збереження фінансових ресурсів та товарно-матеріальних цінностей, виконання фінансових і виробничих планів, недопущення перевитрат ресурсів, сприяння впровадженню інноваційних технологій і методів праці, а також забезпечення виробництва продукції високої якості та стимулювання попиту на неї.

Для реалізації цілей, ефективна система внутрішнього контролю на підприємстві має забезпечити такі функції (табл. 3.3) [41].

Таблиця 3.3

Основні функції системи внутрішнього контролю на підприємстві

№	Найменування функцій	Зміст функцій
1.	Експертна функція	Реалізується під час виявлення об'єкта контролю, що має найвищу ймовірність містити недостовірну інформацію, бути схильним до відхилень або потенційних зловживань. У процесі контролю можуть використовуватись такі інструменти, як тести та опитування.
2.	Функція виявлення факту недотримання	Встановлення параметрів функціонування об'єкту контролю (наприклад, перевитрати палива, тощо)
3.	Функція вивчення і встановлення	Вивчення взаємозв'язків, наслідків виявлених відхилень між об'єктами контролю
4.	Рекомендуюча функція	Розробка пропозицій по виправленні відхилень

Для забезпечення ефективного функціонування системи внутрішнього контролю необхідно визначити та впровадити його основні методи. Вибір конкретних методів залежить від поставлених цілей контролю, глибини аналізу об'єктів перевірки та потреби у здобутті обґрунтованої інформації про діяльність суб'єкта господарювання.

У зв'язку з цим можуть застосовуватись різноманітні контрольні методи, наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Основні методи внутрішнього контролю на підприємстві

№	Найменування методу	Зміст методу
1.	Інвентаризація	Передбачає фактичну перевірку наявності та стану матеріальних цінностей і об'єктів обліку з метою зіставлення їх із даними бухгалтерської документації.
2.	Експертна оцінка	Оцінка вартості на певну дату здійснюється відповідно до процедури, визначеної нормативно-правовими актами, і є результатом практичної роботи суб'єкта оціночної діяльності.
3.	Контрольні перевірки	Аналіз та дослідження окремих напрямів фінансово-господарської діяльності підприємства
4.	Усне опитування	Опитування є одним із найпоширеніших методів збору інформації. Воно полягає в постановці спеціальних запитань, відповіді на які допомагають отримати необхідні дані відповідно до цілей дослідження.
5.	Економічний аналіз	Вивчення показників господарської діяльності підприємства.

6.	Перевірка документів	Аналіз достовірності, правильності та відповідності документів встановленим вимогам.
----	----------------------	--

Результативність функціонування системи внутрішнього контролю здебільшого визначається двома ключовими аспектами: рівнем досягнення поставлених цілей контролю та взаємозв'язком між змінами окремих показників господарської діяльності і їх впливом на загальні результати.

Інакше кажучи, ефективність контролю залежить від обсягу отриманої в ході внутрішнього аудиту інформації та її впливу на фінансово-економічну діяльність підприємства в цілому.

До структури внутрішньогосподарського контролю входять такі складові:

- об'єкти, що підлягають перевірці (контрольоване середовище);
- механізм здійснення внутрішнього контролю.

Система оцінки результатів перевірки та ризиків – це невід'ємний елемент внутрішнього контролю, спрямований на виявлення потенційних загроз та запобігання фінансовим втратам як внутрішнього, так і зовнішнього походження.

Контрольне середовище повинне забезпечувати контролюючим органам доступ до активів підприємства, аналітики його господарських операцій і фінансових результатів, а також їхнє коректне відображення у звітності та бухгалтерському обліку.

Аналіз середовища контролю охоплює оцінку етичних норм, управлінського стилю, організаційної побудови, системи делегування повноважень, підходів до управління персоналом і рівня професійної компетенції працівників.

Внутрішньогосподарський контроль реалізується через використання інструментів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що дозволяє своєчасно виявляти ризики, попереджати фінансові та матеріальні втрати, а також мінімізувати наслідки управлінських помилок.

Ефективність такої системи залежить від її здатності відповідати ключовим принципам, методам і функціям внутрішнього контролю, що, в свою чергу,

сприяє стабільній та результативній діяльності підприємства.

Впровадження процедур для здійснення контролю в ТОВ «Ардор-Тред», таких як регулярні інвентаризації, перевірка документації та відповідність її даним бухгалтерського обліку, а також організація внутрішніх аудитів для своєчасного виявлення можливих порушень або неефективних процесів є важливим інструментом управлінської діяльності.

Для ТОВ «Ардор-Тред» ключовими інструментами можуть бути використання автоматизованих програм обліку, що знижують ризики людських помилок, а також встановлення простих механізмів зворотного зв'язку для оцінки результатів діяльності.

Запровадження внутрішнього контролю ТОВ «Ардор-Тред» має низку суттєвих переваг.

По-перше, забезпечується підвищення ефективності управлінських процесів завдяки чіткій організації контролю за фінансовими і матеріальними ресурсами, що дозволяє своєчасно виявляти та виправляти відхилення від плану.

По-друге, внутрішній контроль допомагає запобігти шахрайству, зловживанням та нецільовому використанню ресурсів, що підвищує фінансову безпеку підприємства.

По-третє, належно організована система внутрішнього контролю сприяє поліпшенню якості фінансової звітності та підвищенню прозорості бізнес-процесів, що, в свою чергу, позитивно впливає на репутацію підприємства та його здатність залучати інвестиції.

Крім того, внутрішній контроль дає змогу ефективно оцінювати та мінімізувати ризики, що виникають під час діяльності, та забезпечує виконання норм і стандартів, встановлених на законодавчому рівні, що створює основу для стабільного розвитку підприємства та зміцнення його конкурентних переваг на ринку.

Організація внутрішнього контролю на підприємстві вимагає врахування особливостей малого бізнесу, зокрема обмежених ресурсів. Однак, навіть при таких умовах, можна ефективно впровадити основні принципи контролю.

Першим кроком є розподіл обов'язків і відповідальностей серед

співробітників. Важливо, щоб кожен працівник був відповідальним за конкретні аспекти діяльності підприємства, наприклад, бухгалтерію або складські операції, що допоможе уникнути конфлікту інтересів.

Наступним важливим кроком є регулярні перевірки та інвентаризація. Цей крок дозволяє виявляти розбіжності між фактичними даними і бухгалтерськими записами та своєчасно реагувати на можливі порушення

Крім того, важливо розробити внутрішні політики та процедури, які регламентують роботу з грошовими коштами, товарно-матеріальними цінностями, а також кадровими і фінансовими операціями. Ці стандарти допоможуть забезпечити правильність і стабільність підприємницької діяльності.

Щоб система контролю була ефективною, слід також інвестувати в навчання співробітників. Вони повинні розуміти важливість внутрішнього контролю та дотримуватись встановлених процедур. Внутрішня мотивація працівників також важлива, оскільки зацікавленість у результатах контролю покращує його ефективність.

Оцінка ризиків, що виникають під час діяльності підприємства, є ще одним важливим етапом. Підприємство повинно регулярно оцінювати фінансові, операційні та юридичні ризики та розробляти стратегії для їх зниження.

Завдяки запропонованим заходам ТОВ «Ардор-Тред» зможе створити ефективну систему внутрішнього контролю, яка підвищить прозорість і допоможе уникнути помилок та зловживань.

Висновки до розділу 3

У межах дослідження встановлено, що вдосконалення організації обліку необоротних активів слід розглядати як пріоритетне завдання, що має важливе значення для забезпечення фінансової прозорості, ефективного управління ресурсами та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Облік необоротних активів вимагає комплексного реформування для подолання наявних проблем. Серед першочергових завдань є: удосконалення нормативно-правового регулювання, впровадження точних і сучасних методів

оцінки та амортизації, а також активне використання інформаційних технологій для покращення організації облікових процесів. Досягнення цих цілей передбачає гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами, уточнення класифікаційних підходів та методології обліку, а також впровадження автоматизованих систем, що сприятиме підвищенню якості фінансової звітності, ефективному управлінню активами та зменшенню фінансових ризиків.

Впровадження інноваційного обліку основних засобів забезпечує низку суттєвих переваг для підприємств: підвищується точність і оперативність облікових процесів, зменшується ризик людських помилок, спрощується формування звітності та контроль за станом і рухом активів.

Внутрішній контроль доцільно розглядати як інтегральну складову всіх етапів управління, а також як самостійний етап, що надає об'єктивну оцінку ефективності управлінських процесів.

Запровадження внутрішнього контролю в ТОВ «Ардор-Тред» має низку суттєвих переваг: забезпечується підвищення ефективності управлінських процесів завдяки чіткій організації контролю за фінансовими і матеріальними ресурсами, що дозволяє своєчасно виявляти та виправляти відхилення від плану; допомагає запобігти шахрайству, зловживанням та нецільовому використанню ресурсів, що підвищує фінансову безпеку підприємства; належно організована система внутрішнього контролю сприяє поліпшенню якості фінансової звітності та підвищенню прозорості бізнес-процесів, що, в свою чергу, позитивно впливає на репутацію підприємства та його здатність залучати інвестиції.

Регулярні перевірки та інвентаризація дозволяють виявляти розбіжності між фактичними даними і бухгалтерськими записами та своєчасно реагувати на можливі порушення. Щоб система контролю була ефективною, слід також інвестувати в навчання співробітників. Вони повинні розуміти важливість внутрішнього контролю та дотримуватись встановлених процедур. Внутрішня мотивація працівників також важлива, оскільки зацікавленість у результатах контролю покращує його ефективність.

Завдяки запропонованим заходам ТОВ «Ардор-Тред» зможе налагодити

ефективну систему внутрішнього контролю, що забезпечить більшу прозорість і дозволить мінімізувати ймовірність помилок та зловживань.

ВИСНОВКИ

Дослідження присвячене вивченню обліку і контролю необоротних активів підприємства дозволяє сформулювати наступні висновки.

Ефективне управління необоротними активами дозволяє підприємству досягати високих фінансових результатів, розширювати ринки збуту та підвищувати конкурентоспроможність.

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що поняття “необоротні активи” не має однозначного тлумачення. Пропонуємо визначати необоротні активи як активи підприємства, що використовуються у виробничо-господарській діяльності протягом тривалого часу (більше одного року або операційного циклу) та поступово переносять свою вартість на продукцію, товари чи надані послуги.

Особливо актуальним у сучасних умовах є точне оцінювання вартості основних засобів та майнового комплексу загалом із подальшим їхнім відображенням у балансі. Помилки у цій сфері можуть призвести до некоректного нарахування амортизації, що спотворює собівартість продукції, рентабельність підприємства, розрахунок податку на прибуток і, зрештою, всю фінансову звітність.

Обґрунтований вибір методу оцінки необоротних активів у бухгалтерському обліку виступає важливою методологічною основою, яка визначає спосіб розрахунку їх вартості. Від цього безпосередньо залежить точність відображення таких об’єктів у системі обліку, що, у свою чергу, впливає на достовірність та інформативність ключових показників фінансової звітності.

Правильно обрана оцінка дозволяє не лише адекватно відобразити вартість необоротних активів, а й забезпечити прозорість фінансової інформації для користувачів звітності, включаючи керівництво, інвесторів, кредиторів та контролюючі органи. Таким чином, вона є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і формування ефективної економічної стратегії підприємства. У зв’язку з цим ключовим завданням у фінансовому управлінні є вибір оптимальних джерел фінансування для придбання та експлуатації таких активів, оцінювання ефективності їх використання, а також

формування збалансованої амортизаційної й інвестиційної політики.

Облік необоротних активів займає важливе місце в системі бухгалтерського обліку, адже саме від його точності й прозорості залежить достовірність фінансової звітності підприємства. Організація обліку необоротних активів ТОВ «Ардор-Тред» передбачає наступні етапи: ефективна організація процесу управління необоротними активами; достовірна класифікація та групування необоротних активів за встановленими ознаками; розробка нормативів щодо експлуатації та амортизації (зносу) необоротних активів.

До завдань організації бухгалтерського обліку необоротних активів в ТОВ «Ардор-Тред» належить: забезпечення раціонального управління активами; точне визначення вартості; контроль за змінами стану; дотримання вимог законодавства та облікових стандартів; розробка стратегій обслуговування і розвитку; надання інформації для управлінських рішень; забезпечення належної документації.

Основним є синтетичний рахунок 10 «Основні засоби», який, у розрізі відповідних субрахунків, використовується для відображення вартості основних засобів у балансі підприємства відповідно до вимог плану рахунків. На цьому рахунку також обліковуються операції, пов'язані з придбанням, ремонтом, модернізацією, відшкодуванням та іншими процесами щодо основних засобів. За дебетом рахунку 10 фіксується надходження основних засобів, тоді як за кредитом – їх списання. Аналітичний облік здійснюється пооб'єктно, тобто окремо за кожним об'єктом основних засобів.

Контроль необоротних активів – це не лише функція бухгалтерії, а комплексна система заходів, що охоплює облік, інвентаризацію, технічне обслуговування, аналіз ефективності та юридичний супровід. Грамотне управління необоротними активами сприяє стабільній роботі підприємства, збереженню його майна та підвищенню загальної фінансової ефективності.

У межах дослідження встановлено, що вдосконалення організації обліку необоротних активів слід розглядати як пріоритетне завдання, що має важливе значення для забезпечення фінансової прозорості, ефективного управління

ресурсами та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Облік необоротних активів вимагає комплексного реформування для подолання наявних проблем. Серед першочергових завдань є: удосконалення нормативно-правового регулювання, впровадження точних і сучасних методів оцінки та амортизації, а також активне використання інформаційних технологій для покращення організації облікових процесів. Досягнення цих цілей передбачає гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами, уточнення класифікаційних підходів та методології обліку, а також впровадження автоматизованих систем, що сприятиме підвищенню якості фінансової звітності, ефективному управлінню активами та зменшенню фінансових ризиків.

Впровадження інноваційного обліку основних засобів забезпечує низку суттєвих переваг для підприємств: підвищується точність і оперативність облікових процесів, зменшується ризик людських помилок, спрощується формування звітності та контроль за станом і рухом активів.

Внутрішній контроль доцільно розглядати як інтегральну складову всіх етапів управління, а також як самостійний етап, що надає об'єктивну оцінку ефективності управлінських процесів.

Запровадження внутрішнього контролю в ТОВ «Ардор-Тред» має низку суттєвих переваг: забезпечується підвищення ефективності управлінських процесів завдяки чіткій організації контролю за фінансовими і матеріальними ресурсами, що дозволяє своєчасно виявляти та виправляти відхилення від плану; допомагає запобігти шахрайству, зловживанням та нецільовому використанню ресурсів, що підвищує фінансову безпеку підприємства; належно організована система внутрішнього контролю сприяє поліпшенню якості фінансової звітності та підвищенню прозорості бізнес-процесів, що, в свою чергу, позитивно впливає на репутацію підприємства та його здатність залучати інвестиції.

Регулярні перевірки та інвентаризація дозволяють виявляти розбіжності між фактичними даними і бухгалтерськими записами та своєчасно реагувати на можливі порушення. Щоб система контролю була ефективною, слід також інвестувати в навчання співробітників. Вони повинні розуміти важливість

внутрішнього контролю та дотримуватись встановлених процедур. Внутрішня мотивація працівників також важлива, оскільки зацікавленість у результатах контролю покращує його ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бразілій Н. М., Крот Ю. М., Пастернак Ю. П. Напрями визначення економічної сутності необоротних активів та їх класифікації в системі обліку і звітності. Фінансовий простір 2022 № 1 (45). С. 7–14. URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/253074>.
2. Гура Н., Мандрика, Д. Проблемні питання нарахування амортизації необоротних активів на підприємстві. Молодий вчений, 2 (78), 32–35. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1154>
3. Єремян О.М. Критична оцінка сучасного стану обліку і аудиту нематеріальних активів на підприємствах. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Хмельницький, 2022, № 1 (302). С. 201–208. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wpcontent/uploads/2022/03/2022-en-1-34.pdf>
4. Левицький Н. Удосконалення інструментів облікового відображення об'єктів необоротних активів. Галицький економічний вісник. Т.: ТНТУ, 2021. Том 68. № 1. С. 37–43. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/68/932.pdf>
5. Науково-методологічні засади обліково-аналітичного та фінансово-інвестиційного забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання: Колективна монографія присвячена 25-річчю кафедри обліку і оподаткування (українською та англійською мовами) / за заг. ред. д. е. н., доц. Сокола О.Г. Мелітополь: ТОВ "Колор Принт", 2020. 268 с. URL: <http://feb.tsatu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/06/Monography17.06.2020.pdf>
6. Сеймон В. С. Бухгалтерський облік необоротних активів в Україні та Угорщині: порівняльний аспект 2010. 23 с.
7. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підруч. 2-ге вид., стер. К., 2013. 375 с.
8. Даценко Г. В., Гладій І. О., Майстер Л. А. Необоротні активи підприємства: проблеми організації обліку. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 10. С. 25–29.
9. Дудчик О. Ю., Сальникова Т. В. Сучасний стан та особливості відтворення необоротних активів підприємств України. Науковий погляд: економіка та

управління. 2020. № 4 (70). С. 79–83.

10. Васькало Н. М. Особливості відображення в обліку та звітності інформації про необоротні активи. Науковий вісник Ужгородського університету. 2015. № 1(45). С. 317–320.

11. Диба В. М. Облік та аналіз необоротних активів : моногр. К. : КНЕУ, 2008. 288 с.

12. Задорожний З., Муравський В. Удосконалення обліку необоротних активів у системі ефективного управління ними. Фінансово-кредитна діяльність: Проблеми теорії та практики. Том 5 (46). 2022. С.149-160. DOI: 10.55643/fcaptr.5.46.2022.3791

13. Кузнєцов В., Михайленко О. Великий словник бухгалтера. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Фактор, 2015. 532 с.

14. Довгань П. О. Основи класифікації необоротних активів та підходи до їх удосконалення. Агросвіт. 2021. № 11. С. 73–81. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.11.73

15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ МФУ від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

16. Костюнік О. В. Наконечна А. А. Основні проблеми обліку основних засобів та шляхи їх удосконалення. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. № 15 (2). С. 161–163.

17. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: колективна монографія / за заг. ред. І. П. Приходька, О. М. Губарик. Дніпро : Пороги, 2022. 228 с.

18. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Алерта, 2024. 217 с.

19. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності URL: <http://www.minfin.gov.ua>.

20. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV зі змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

21. Фінансовий облік: навчальний посібник : [для студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти] / за ред. І. Ф. Баланюка, Н. І. Пилипів, Т. М. Гнатюка та колективу авторів. Електронне видання. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2019. 650 с.
22. Фінансовий облік: підручник. 3-тє вид., доп. та перероб. /Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Денчук П. Н., Починок Н. В., Романів Р. В. Тернопіль. ЗУНУ (2023). 488 с.
23. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
24. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
25. Концева В., Бойко Н., Масалітіна В. (2022). Облік і документування амортизації необоротних активів з використанням інформаційних технологій. Економіка та суспільство, (35). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-4>
26. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Мінфіна України від 30.11.1999 № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
27. Феофанова І., Антонова О. Проблеми обліку основних засобів на підприємстві. Молодий вчений. 2020. Вип. 11 (87). С. 205–208. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/129>
28. Плаксієнко В. Я., Верига Ю. А., Кулик В. А., Карпенко Є. А. Облік, оподаткування та аудит : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 509 с.
29. Спіцина Н. В., Кравцова С. В. Внутрішній аудит: підходи до визначення, відмінності від зовнішнього аудиту. Бізнесінформ: Економіка. 2020. № 5. С. 342-348.
30. Слободяник Ю. Б. Внутрішній аудит: навчальний посібник. Суми: ТОВ «ВПП «Фабрика друку». 2018. 248 с.
31. Воронко Р. М., Вовчик Н. Л., Гончарук В. С. Місце внутрішнього

контролю та внутрішнього аудиту в системі управління підприємством. Підприємництво і торгівля: Бухгалтерський облік, аналіз і контроль. 2019. № 24. С. 171-180

32. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» N 242 від 18.10.99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z075099>

33. Ярута В. О. Автоматизація бухгалтерського обліку: практикум; Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2023. 157 с.

34. Карпенко Є. А., Карпенко О. В., Мілька А. І. [та ін.] Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій. ПУЕТ: монографія. 2021. 410 с. URL: <http://www.buhoblic.puet.edu.ua/files/mono6-21.pdf> 3.

35. Колісник Г.М. Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції: монографія / за ред. д.е.н., проф. Г.М. Колісник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». 2021. 274 с. URL: <http://surl.li/niidj>

36. Трачова Д. М. Обліково-інформаційне забезпечення формування амортизаційної політики: теорія, методологія, організація : автореф. дис. д-ра екон. наук : 08.00.09. Київ, Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки". 2019. 38 с.

37. Феофанова І., Антонова О. Проблеми обліку основних засобів на підприємстві. Молодий вчений. 2020. Вип. 11 (87). С. 205–208. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/129>

38. Осмятченко В. О., Склярчук І. П. Сучасні ІТ-рішення для обліку та управлінням бізнесом. Підприємництво і торгівля. 2022. № 34. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidprtorgi/article/view/1219/1149> 5.

39. Осмятченко В.О., Шевчук С.В., Ізмайлов Я.О. Бухгалтерський облік та оподаткування в умовах застосування інформаційних технологій: теорія і практика : монографія. [В. О. Осмятченко, С. В. Шевчук, Я. О. Ізмайлов та ін.] ; за заг. ред. В. О. Осмятченка. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 394 с. (Серія “Податкова та митна справа в Україні” ; 159). URL: <https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/654>

40. Скриньковський Р., Гладун, В., Крамар М. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Траєкторія науки: міжнародний електронний науковий журнал. 2019. Вип.5, №2. URL: <https://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/585>
41. Цифрові технології в інноваційній трансформації економіки України: колективна монографія / Єгоров І. Ю., Никифрук О. І. та ін.; за ред.: чл.-кор. НАН України Єгорова І. Ю., д. е. н. Никифрук О. І., к. е. н. Ліра В. Е. ; НАН України, ДУ «Ін-т. екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2020. 308 с
42. Сазонець О. М. Сіпайло Л. Г. Інноваційна діяльність підприємств у контексті забезпечення інформаційної безпеки. Проблеми економіки. 2015. № 3. С. 156-161. 271.
43. Сараєва І. М., Носова Н. І. Вплив розвитку сектору інформаційних технологій на трансформаційні зрушення в економіці України. Економічні інновації. 2011. Вип. 43. С. 285-292.
44. Пікуліна Н. Ю., Шило Л. А. Тенденції розвитку інформаційних технологій, що застосовуються в бухгалтерському обліку, аудиті та внутрішньому контролі. Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна «Проблеми економіки транспорту». 2013. Вип. 6. С. 68-74. 217.

Види вартісних оцінок необоротних активів

№ з/п	Види вартісних оцінок	Документ, яким затверджено термін	Види активів	Обставини, за яких можлива відповідна оцінка
1.	Первісна вартість	П(С)БО 7 «Основні засоби» П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Основні засоби, нематеріальні активи	Придбання, утримання, вибуття
2.	Історична (фактична собівартість)	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Всі види активів, крім дебіторської заборгованості та монетарних активів	Придбання, утримання, вибуття
3.	Переоцінена вартість	П(С)БО 7 «Основні засоби» П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Основні засоби, нематеріальні активи	Утримання, вибуття
4.	Відновлювальна вартість	—	Основні засоби	Утримання, вибуття
5.	Залишкова вартість	—	Всі необоротні активи	Утримання, вибуття
6.	Справедлива вартість	П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств»	Всі види активів	Придбання, утримання, вибуття
7.	Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	Дебіторська заборгованість	Утримання, вибуття (списання, погашення)
8.	Ліквідаційна вартість	П(С)БО 7 «Основні засоби»	Основні засоби	Вибуття (в окремих випадках), а також використовується для визначення суми вартості, що амортизується
9.	Вартість, що амортизується	П(С)БО 7 «Основні засоби»	Основні засоби	Використовується як база для нарахування амортизації
10.	Амортизована собівартість фінансової інвестиції	П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	Облігації	Утримання, вибуття
11.	Ринкова вартість фінансової інвестиції	П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	Всі фінансових види інвестицій	Придбання, утримання, вибуття